

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

***Sborník příspěvků ze setkání řešitelů výzkumných projektů
z programu „WD výzkum pro řešení regionálních disparit“***

11. a 12. října 2011

Kouty, Ledeč nad Sázavou

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Setkání řešitelů výzkumných projektů z programu „WD výzkum pro řešení regionálních disparit“ pro období 2007-2011, které se konalo pod záštitou Ministerstva pro místní rozvoj, odbor rozvoje a strategie regionální politiky.

Ředitel odboru: RNDr. Josef Postránecký

Editor: Mgr. Ivana Svojková tel: 23415 4190 svoiva@mmr.cz

©Ministerstvo pro místní rozvoj - 2012

ISBN 978-80-87147-32-0

Obsah:

Úvod

WD-01-07-1	Regionální diferenciacie venkovských obcí Česka: disparity a možnosti rozvoje
WD-03-07-1	Formy efektivního snižování rozdílů mezi jednotlivými regiony České republiky
WD-05-07-3	Regionální disparity v dostupnosti bydlení, jejich socioekonomické důsledky a návrhy opatření na snížení regionálních disparit
WD-07-07-4	Koncepce územního plánování a disparity v území
WD-12-07-2	Vymezení vhodných oblastí pro rozvoj venkovské turistiky s návazností na využití jejich objektů pro incentivní cestovní ruch
WD-13-07-1	Sociální kapitál jako faktor ovlivňující regionální disparity a regionální rozvoj (SOFARR)
WD-19-07-1	Konkurenceschopnost malých měst v ČR
WD-29-07-1	Benchmarking venkova – Zkvalitňování managementu mikroregionů jako nástrojů pro řešení regionálních disparit
WD-30-07-1	Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionů
WD-37-07-2	Výzkum domácího a příjezdového zahraničního cestovního ruchu ve vztahu k zmírnění společensko-ekonomických disparit
WD-39-07-1	Rozvojový interaktivní audit - metodika RIA pro hledání, nastavení a aplikaci vhodných nástrojů regionální politiky, které přispějí ke zmírnění a odstranění regionálních disparit a napomohou dynamizaci ekonomického a sociálního rozvoje v regionech
WD-40-07-1	Podpora polycentrického regionálního rozvoje
WD-41-07-1	Návrh hodnotícího modelu pro posouzení regionálních disparit a metodický postup pro jeho využívání
WD-44-07-1	Modelové řešení revitalizace průmyslových regionů a území po těžbě uhlí na příkladu Podkrušnohoří
WD-48-07-1	Management pro řešení regionálních disparit
WD-50-07-1	Procesy řízení regionálního rozvoje na úrovni obecních a mikroregionálních samospráv České republiky
WD-57-07-1	Možnosti řešení disparit mezi vybranými regiony
WD-61-07-1	Role měkkých lokalizačních faktorů v eliminaci regionálních disparit ve strukturálně postižených regionech Ostravska a Ústecka

- WD-67-07-1 Klíčové faktory úspěchu a efektivity intervencí místních akčních skupin jako nástroje pro obnovu a rozvoj venkova v ČR
- WD-69-07-4 Indikátory trvale udržitelného rozvoje jako nástroj sledování a snižování disparit v úrovni obyvatelstva jednotlivých regionů

Úvod

Tento sborník příspěvků byl vydán u příležitosti Setkání řešitelů výzkumných projektů programu „**WD výzkumu pro řešení regionálních disparit**“ pro období 2007-2011 v Koutech u Ledče nad Sázavou. Ve sborníku jsou obsaženy texty z přednesených prezentací. Řešitelé během semináře měli možnost prezentovat výsledky, jež byly dosaženy v průběhu celého projektového období.

Výzkumný program „WD Výzkum pro řešení regionálních disparit“ byl realizován v letech 2007 – 2011. Hlavní cíle programu: odhalení a kvantifikace regionálních disparit, navržení nástroje ke snížení regionálních disparit ve zkoumaných oblastech, vytvoření návrhu na eliminaci disparit, identifikování klíčových faktorů problematického vývoje v oblastech konkurenceschopnosti, inovací a podpory výzkumu a vývoje, dostupnosti vzdělání, dále územního plánování, cestovního ruchu a bydlení.

Řešitelská organizace: Univerzita Karlova v Praze

Odpovědný řešitel: RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Cíl projektu

Projekt vychází z teze, že jednotlivé venkovské regiony v Česku mají rozdílný historický vývoj, diferencovanou sídelní strukturu, odlišné sociokulturní prostředí a z těchto důvodů mají také rozdílné předpoklady pro další rozvoj. Hlavním cílem projektu je prověřit existující regionální disparity mezi venkovskými regiony v Česku a navrhnout opatření, která by mohla být směřována k jejich zmírnění nebo odstranění. Na základě výsledků podrobného šetření ve venkovských sídlech a pomocí kvalitativního výzkumu byl navržen soubor nástrojů nové regionální politiky pro rozvoj venkova, který klade důraz především na diferencovanou podporu pro jednotlivé venkovské regiony. Na jedné straně je nutné doplnit chybějící infrastrukturu na úroveň běžné vyspělé obce a odstranit tak staré zděděné zátěže. Na druhou stranu je ale také nutné podpořit rozvojové projekty, které povedou k aktivizaci lokálního a mikroregionálního rozvojového potenciálu venkovských obcí. Tuto podporu je nutné zaměřit na podporu měkkých projektů zaměřených na tvorbu aktivního sociálního prostředí a budování sociálních sítí a podporu organizovat formou poskytnutí globální dotace na lokální úroveň a ponechat její přerozdělení na aktérech lokálního rozvoje. Vhodnou formou pro tento typ podpory jsou například existující Místní akční skupiny (dále jen MAS). Výsledky projektu jsou obsaženy v ucelené monografii, která byla vydána v průběhu roku 2012.

Výstupy projektu

Výstupy projektu jsou zaměřeny jak na prezentaci dosažených výsledků v odborné vědecké komunitě publikováním článků ve vědeckých časopisech, tak i na prezentaci výsledků pro uživatelskou sféru a pro představitele veřejné správy.

V první fázi projektu byla provedena kvantitativní analýza venkovských obcí do 3 000 obyvatel a podle vertikálních a horizontálních kritérií vytvořena systematická typologie venkovských oblastí Česka. Kvalitativní výzkum prokázal rozpor mezi vnímáním venkova a jeho potenciálu v obecné poloze a aktuálními cíli a potřebami starostů obcí nebo jejich vnímáním rozvojového potenciálu obcí. V obecněji formulovaných otázkách starostové oceňují na venkově občanskou sounáležitost, postoje obyvatel k obci nebo klidné prostředí. Podmínky rozvoje však spatřují především ve výstavbě velkých infrastrukturálních projektů jako jsou kanalizace, místní komunikace a další velké investice v obcích. Navržená typologie byla dále prověřena v celkem 18 modelových územích na úrovni správních obvodů pověřených obecních úřadů a to do podrobnosti jednotlivých sídel. Výsledky standardizovaného pozorování ve všech sídlech se zaměřením na rozvojové znaky v obcích jednoznačně prokázala správnost a oprávněnost této typologie a rozdílné rozvojové předpoklady podle vymezených typů.

Výsledky vědy a výzkumu (hodnotitelné v RIV)

Výsledky řešení projektu byly publikovány v prestižních domácích a zahraničních periodikách. Řešitelský tým se snažil uplatnit jednotlivé výsledky v časopisech registrovaných na *Web of Science* (WOS) a na prezentaci výsledků, které mají přidělen *Impact factor* (IF) společností Thompson Scientific. Do roku 2010 byly publikovány v rámci řešení projektu celkem 3 články s IF, další tři články zařazené na

WOS. V letech 2007-2010 bylo publikováno v rámci řešení projektu celkem 50 vědeckých článků a dalších výstupů registrovaných v Registru individuálních výsledků (RIV) vědy a výzkumu. Přehled publikačních aktivit za jednotlivé roky je uveden ve výročních zprávách projektu.

Vědecký seminář Venkov

Od roku 2007 řešitelský tým prezentuje výsledky dosažené v rámci řešení projektu na odborném semináři Venkov. Semináře se účastní 50-70 účastníků z akademického i uživatelského prostředí a slouží řešitelům projektu k reflexi dosaženého poznání a k prezentaci základních výsledků vědy a výzkumu v daném roce. Výsledky a prezentace jsou dostupné na webu www.geography.cz.

Výsledky pro uživatele projektu

V rámci řešení projektu řešitelé připravili k vydání a vydali celou řadu publikací pro konkrétní uživatele z okruhu státní správy, samosprávy a další aktéry lokálního a mikroregionálního rozvoje. Členové řešitelského kolektivu pravidelně publikují svoje výsledky v časopise *Obec a finance* a v dalších odborných domácích časopisech a dále vydali v nákladu 500 ks se spoluprací s Ministerstvem pro místní rozvoj (dále jen MMR) reprezentační brožuru *Venkovy a venkované*.

Konzultace

Řešitelé projektu pravidelně konzultují dílčí problémy pro představitele veřejné správy. Řešitelé dlouhodobě spolupracují se Spolkem pro obnovu venkova ČR, Národní sítí MAS, poskytují konzultace občanskému sdružení Program Sázava 21, konzultují s Českým statistickým úřadem a dalšími institucemi státní správy, MAS, obcemi a dalšími subjekty na českém venkově.

Doporučení pro praxi

Na základě řešení projektu doporučují řešitelé projektu pro představitele ústředních orgánů státní správy provést

1. Vymezení venkova - vymezení venkovských obcí a venkovských areálů. Vymezení venkova považují řešitelé projektu za klíčový výzkumný problém, který je nutné provést před zahájením programovacího období 2014 +.
2. Garantovat v programovém období 2014 + regionalizaci forem podpory pro venkov při plánování podpůrných projektů pro venkovské obce s ohledem na jejich specifické problémy.
3. Soustředit větší objem podpory na měkké projekty pro širší okruh uživatelů, menší důraz klást na investičně náročné velké infrastrukturní projekty.
4. Zvýšit podporu pro zasíťování, bottom-up přístupy, využití globální dotace s využitím stávající metody Leader a existujících MAS Leader.

Náměty pro výzkum MMR

Náměty pro výzkum od řešitelského týmu

- provést jednoznačné vymezení venkovských obcí a venkovského prostoru v Česku a to legislativní formou například prostřednictvím vyhlášky ústředního správního orgánu (zákonný odkaz může poskytnout novelizovaný zákon o podpoře regionálního rozvoje, nebo jiný z právních dokumentů). Vymezení je nutné provést na základě podrobné vědecké analýzy v úzké součinnosti s dalšími orgány státní správy (MV ČR, MZe ČR, MŽP ČR, ČSÚ) a v úzké spolupráci s organizacemi, které hájí zájmy venkovských obcí (Spolek pro obnovu venkova, Svaz měst a obcí ČR).

- za důležité považujeme sledovat a dále rozpracovat následující témata:
 - Formulace nového venkovského paradigmatu
 - Výzkum role klíčových osobností (leadrů) na venkově
 - Analýza významu sociálního a lidského kapitálu na venkově

Kontaktní osoba:

RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Univerzita Karlova

Albertov 6, 128 43 Praha 2

Tel.: 221 951 383

E-mail: perlin@natur.cuni.cz

www.geography.cz

WD-03-07-1 Formy efektivního snižování rozdílů mezi jednotlivými regiony České republiky

Řešitelská organizace: ÚRS PRAHA, a.s.

Odpovědný řešitel: RNDr. Jiří Klíma

Cíl projektu

Mezi hlavní cíle projektu byla snaha zjistit disparity v rozvoji regionů na různých úrovních, jejich příčiny a navrhnout příslušná opatření (legislativní, metodická, organizační, finanční) k jejich odstranění nebo podstatnému omezení. Souvisejícím úkolem bylo zkoumat nástroje a metody, kterými mají být disparity odstraňovány vč. jejich účelnosti a zhodnocení průběhu hospodářské krize a její dopad na jednotlivé regiony ČR.

Dílčí aktivity projektu:

- zjišťování vstupních ukazatelů pro jednotlivé hierarchické úrovně regionů
- zjištění existujících regionálních disparit v ČR na úrovni krajů, okresů, ORP a vybraných center a jejich komparativní srovnání
- analýza používaných nástrojů a metod v ČR
- využití zahraničních zkušeností
- stanovení příčin vzniku a prohlubování disparit v regionálním rozvoji ČR
- náměty na odstranění nebo snížení vlivů disparit v regionálním rozvoji
- vypracování syntézy návrhů řešení a komplexní závěrečné zprávy
- příprava dotazníkového šetření zaměřeného na hodnocení průběhu a dopadů hospodářské krize v obcích ČR nad 300 obyvatel
- realizace a vyhodnocení dotazníkového šetření zaměřeného na hodnocení průběhu a dopadů hospodářské krize v obcích ČR nad 300 obyvatel
- analýza a syntéza nové datové základny (2009+)
- analýza a syntéza nové datové základny (2010+)
- závěrečná zpráva

Výstupy projektu

Mezi výstupy projektu patří především řada publikovaných příspěvků v odborných časopisech (viz níže). Současně vznikly 2 elektronické sborníky příspěvků z odborných seminářů, který řešitel projektu uspořádal. Poznatky z řešení výzkumného projektu byly prezentovány na několika odborných konferencích a seminářích. Shrnutí výstupů celého projektu je v závěrečné monografii.

Vybrané publikované výstupy projektu:

Pileček, J., Müller, J., Červený, M. (2011) *Ekonomické subjekty v úpadku jako jeden z projevů hospodářské krize: analýza regionálních disparit v rámci České republiky*. Regionální studia.
Pileček J. (2011): *Regionální vývoj nezaměstnanosti v období hospodářské krize*. KURS, 6, č. 3,
Pileček, J., Müller, J. (2010): *Regionální disparity ve vývoji nezaměstnanosti v období hospodářské krize*. *Regionální disparity*, 8, s. 29-39. http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_1008.pdf

Pileček, J., Červený, M. (2010): *Hospodářská krize a regionální disparity - příklad okresů České republiky*. Obec a finance, č. 1, .

Pileček, J., Červený, M., Klíma, J. (2010): *Vybrané poznatky dopadu hospodářské krize na situaci jednotlivých regionů České republiky*. In: *Kolektiv autorů: Výzkum pro řešení regionálních disparit v České republice – elektronický Sborník příspěvků ze semináře*, ATACO spol. s r.o.,

Klíma, J., Pileček, J., Červený, M. (2009): *Regiony se soustředěnou podporou státu na území České republiky: přehled a zhodnocení vývoje po roce 1990*. Obec a finance, č. 2, .

Müller, J. (2009): *Změny a trendy ve vývoji osídlení po roce 1990. Urbanismus a územní rozvoj - příloha časopisu „Sborník ze semináře AUÚP Suburbanizace“*.

Pileček, J., Červený, M. (2009): *Problémy rozvoje krajů Česka – komparace statistických údajů, vyhodnocení SWOT analýz a názorů zástupců veřejné správy*. Urbanismus a územní rozvoj, XII, č. 6,

Doporučení pro praxi

Řešitelé navrhuji různorodá opatření ke snížení regionálních disparit:

a) vybrané návrhy řešitelského týmu:

- potřeba sledování ukazatelů na řádově nižší úrovni než jsou kraje – např. počty pracujících podle okresů a podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) (pracovištní nikoliv podnikovou metodou), vypracování HDP podle okresů i s existencí přípustné statistické odchylky → umožnilo by to intenzivnější regionalizaci regionální politiky
- další aktualizace (revize) vládního usnesení o regionech se soustředěnou podporou státu (i na základě výsledků tohoto projektu), zanechat do metodiky pro jejich vymezování nové typy ukazatelů, zároveň i přezkoumávat účinnost alokovaných prostředků
- vzhledem k tomu, že existuje stále nezanedbatelný počet obcí (33), které se nacházejí ve správním obvodu ORP, která se nachází v jiném okresu než sledovaná obec, je žádoucí tyto difference postupně odstraňovat (dokončit danou etapu reformy veřejné správy) → zpřehlednění územní statistiky

b) vybrané návrhy krajů (vyjadřovaly se k těmto otázkám)

- hodnocení vymezení regionů se soustředěnou podporou státu a metodiky pro jejich vymezování
- hodnocení stávajících schválených programů podpory regionálního rozvoje, podpora dalších oblastí/aktivit?
- definování typů ukazatelů, které v současných regionálních statistikách postrádají pro svou práci (např. pro vymezení specifických regionů vyžadujících podporu v rámci programu rozvoje kraje)
- definování nefinančních opatření využívaných nebo navrhovaných pro podporu specifických regionů na území krajů

c) vybrané návrhy obcí (opatření, která by přispěla ke snížení nezaměstnanosti)

- vyšší pozornost státu

- posílení spolupráce s úřady práce (veřejně prospěšné práce – navýšení finančních prostředků, zvýšení počtu odpracovaných hodin, prodloužení možnosti jejího poskytování - ne jen 6 měsíců); zesílení kontrolní činnosti (přísnější podmínky pro vyplácení podpor, odstranění „práce na černo“); zveřejňování seznamů nezaměstnaných pro potřeby obcí
- zajištění lepší dopravní obslužnosti, dostupnosti (spoje mezi kraji, spoje mimo hlavní pracovní dobu)

Kontaktní osoba:

RNDr. Jiří Klíma

ÚRS PRAHA, a.s.

Pražská 18

102 00 Praha 10

Tel: 271751141

E-mail: klima@urspraha.cz

<http://www.urspraha.cz/cs/cinnost/regionalni-rozvoj/vyzkum-1/>

WD-05-07-3 Regionální disparity v dostupnosti bydlení, jejich socioekonomické důsledky a návrhy opatření na snížení regionálních disparit

Řešitelské organizace: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, Institut regionálních informací, s.r.o.

Odpovědný řešitel: Ing. Mgr. Martin Lux, Ph.D.

Cíl projektu

Odhalit a kvantifikovat regionální disparity ve finanční a fyzické dostupnosti bydlení, jejich vývoj, analyzovat vybrané důsledky těchto disparit a navrhnout opatření, která povedou ke snížení disparit a zvýšení finanční a fyzické dostupnosti bydlení.

Výstupy projektu

Hlavním úkolem bylo překonat překážky při zmapování regionálních disparit ve finanční a fyzické dostupnosti bydlení (dosud nezmapované).

- **Finanční dostupnost bydlení, m.j.**
 - vytvoření vlastního simulačního modelu dávek a daní a výpočet průměrných regionálních čistých příjmů domácností
 - výpočet regionálních průměrných přiměřených nákladů na bydlení
 - výpočet indikátorů finanční dostupnosti
- **Fyzická dostupnost bydlení**
 - (ve spolupráci s ČSÚ, ÚÚR) Vývoj ukazatelů fyzické dostupnosti bydlení v regionech (MMR)
 - komparace mezi kraji navzájem a vůči průměrným hodnotám v ČR
- nové metodiky + rešerše vědecké literatury, identifikace souvislostí + mezikrajové rozdíly v demografickém chování
- analýza vlivu regionálních rozdílů ve finanční dostupnosti bydlení na migraci za prací
- studie „Systémy podporovaného bydlení v Česku“ – vývoj konceptu a souvisejících legislativních úprav
- monografie „Regionální rozdíly v dostupnosti bydlení v České republice“
- nové nástroje na zvýšení finanční dostupnosti bydlení a snížení regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení
- projektem vyvinuté nástroje jsou podrobně popsány v závěrečné monografii s pracovním názvem „*Bytová politika*“, kterou v roce 2011 vydalo nakladatelství SLON. V rámci aktivity standardního projektu jsou propagovány, testovány a do praxe postupně zaváděny zejména následující čtyři nástroje bytové politiky, které byly v roce 2010 podrobně popsány ve studiích typu policy papers:
 - koncept víceetapového a garantovaného bydlení;
 - variabilita bytového fondu;

- urbanistická kalkulačka;
- vzdělávací nástroj.

Koncept vícestupňového a garantovaného bydlení byl převeden do praktického nástroje (včetně právní a finanční udržitelnosti) a od září 2011 byl pilotován Agenturou pro sociální začleňování při Úřadu vlády ČR v Chebu a Bruntále. V rámci aktivity standardního projektu byla připravena aktualizace vývoje regionálních disparit ve fyzické i finanční dostupnosti bydlení, která byla dokončena na konci července 2011 a prezentována na internetových stránkách projektu (formou zprávy o vývoji regionálních disparit a aktualizace softwarové aplikace **Disparitér**). Výsledky standardní i rozšířené části projektu byly rovněž prezentovány na závěrečné mezinárodní konferenci "*Housing and Regions: Innovative Housing Solutions*", která proběhla 20.10. 2011 v hlavní budově Akademie věd ČR.

Doporučení pro praxi

Projektem vyvinuté nástroje jsou podrobně popsány v závěrečné monografii s pracovním názvem "*Bytová politika*", jež byla vydána nakladatelstvím SLON. Nástroj vícestupňového a garantovaného bydlení byl prezentován na mezinárodní konferenci European Network for Housing Research v Toulouse (8.-10.7. 2011) v pracovní skupině "social housing". V rámci aktivity standardního projektu jsou propagovány, testovány a do praxe postupně zaváděny zejména následující čtyři nástroje bytové politiky, které byly v roce 2010 podrobně popsány ve studiích typu policy papers:

- koncept vícestupňového a garantovaného bydlení
- variabilita bytového fondu
- urbanistická kalkulačka
- vzdělávací nástroj
- Koncept vícestupňového a garantovaného bydlení byl převeden do praktického nástroje a od září 2011 byl pilotován Agenturou pro sociální začleňování při Úřadu vlády ČR v Chebu a Bruntále.
- Výsledky standardní i rozšířené části projektu byly rovněž prezentovány na závěrečné mezinárodní konferenci "*Housing and Regions: Innovative Housing Solutions*", která proběhla 20.10. 2011 v hlavní budově Akademie věd ČR.

Náměty pro výzkum MMR

Výzkum nastavení nástrojů bytové politiky tak, aby bytová politika:

- dokázala flexibilně reagovat na změny v hospodářství a na trhu bydlení,
- fungovala anticyklicky, tj. byla co nejvíce efektivní (tj. dosahovala svých cílů za co nejmenší státní podpory),
- byla co nejlépe zacílena na ty, kteří skutečně potřebují pomoci.

Výzkum by měl rovněž zjišťovat vývoj finanční a fyzické dostupnosti bydlení:

- pokračovat v monitoringu regionálních rozdílů ve vývoji finanční a fyzické dostupnosti bydlení,
- zajistit evaluaci nástrojů bytové politiky z výše uvedených kritérií (flexibilita, anticykličnost, efektivita, efektivnost),
- zjišťovat postoje k bytové politice a bydlení mezi českou populací,
- analyzovat udržitelnost vývoje cen bytu,
- analyzovat systémová rizika na trhu hypotéčního úvěrování,

- hledat inovativní řešení bydlení pro starší lidi a lidi s tělesným či mentálním postižením,
- zjišťovat hlavní faktory pro udržení rezidenční funkce historických sídel,
- formulovat inovace v oblasti bytové výstavby.

Výzkum by měl rovněž umožnit pokračovat v monitoringu regionálních rozdílů ve vývoji finanční a fyzické dostupnosti bydlení.

Kontaktní osoba:

Ing. Mgr. Martin Lux, Ph.D.

Socioekonomie bydlení

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Jilská 1

110 00 Praha 1

Tel: 222 221 655

E-mail: martin.lux@soc.cas.cz

WD-07-07-4 Koncepce územního plánování a disparity v území

Řešitelská organizace: České vysoké učení technické – Ústav prostorového plánování, Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.

Odpovědný řešitel: prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.

Cíl projektu

Vytvoření koncepčního nástroje pro rozhodování o udržitelnosti koncepce územních plánů v kontextu vývoje na regionální úrovni a na základě poznatků o disparitním vývoji v území.

Výstupy projektu

Projekt vycházel z předchozích analýz, které byly dále rozvinuty a aktualizovány v prvních fázích samotného projektu a směřovaly k vymezení a popisu disparit v území, vztahu územního plánování a disparit. Tyto analýzy jednoznačně potvrdily, že územní plánování nejen že má (v rámci věcného vymezení své působnosti) nástroje ke snížení disparit, tak i že územní plánování v některých případech vytváří prostředí pro vznik disparitního vývoje území nebo přispívá k němu. Pro zpracování projektu bylo podstatné jeho propojení na probíhající změny a z nich vycházející konkrétní potřeby MMR – konkrétně nová právní úprava územního plánování a z ní vyplývající potřeby metodicky a informačně usměrňovat a podporovat aplikaci nové legislativy v praxi územního plánování. Průběžný kontakt a komunikace s konkrétními pracovníky MMR pověřenými věcnou spoluprací během prací na projektu se ukázaly jako velmi efektivní a přínosné. Na základě požadavku gestorského Odboru územního plánování MMR bylo takto vypracováno v roce 2009 vyhodnocení prvního pořízení územně analytických podkladů (ÚAP) u obcí s rozšířenou působností (ORP) podle tehdy nového Stavebního zákona.

Výstupy byly publikovány formou monografií a odborných článků. Mimoto bylo pořízeno několik mapových sad hodnotících udržitelný rozvoj a disparity na různých územních úrovních. Konečným výstupem projektu bylo vytvořit „balíček“ pomůcek a nástrojů, které by napomáhaly především úřadům územního plánování a představitelům obcí v jejich rozhodování o dalším územním rozvoji. Balíček je koncipován jako sada nástrojů a pomůcek, které poskytnou podklad pro koncepční rozhodování v územním plánování. Formální podoba „balíčku“ se vyvíjela během prací na projektu: od metodik až po jednoduché interaktivní pomůcky dostupné na internetu, a tím snadno přístupné všem zájemcům bez omezení. Konečným výstupem je souborná publikace určená všem, koho zajímá udržitelný rozvoj ve vztahu k území a jeho využívání, s předpokladem využití též pro výuku studentů územního plánování.

Doporučení pro praxi

- systematicky sledovat vybrané indikátory popisující kritické faktory udržitelného rozvoje v území – s cílem vytvořit navzájem porovnatelné časové řady pro různá území (ORP, popřípadě rozvojové oblasti)
- posílit koordinační roli krajské / ORP úrovně územního plánování ve vztahu k záměrům na územní změny nadmístního významu (též kumulativního efektu více „malých“ projektů)
- při vyhodnocování udržitelnosti koncepce územního plánu sledovat dva okruhy kritérií:
 - dosažení respektive překračování prahů rozvoje (infrastruktur, „měkkých“ vnímaných prahů)
 - vliv změn na indikované hodnoty v území

Náměty pro výzkum MMR

- Udržitelný rozvoj v území a plánování:
 - možnosti postupné integrace systémů územního plánování, regionálního rozvoje a strategických plánů
 - integrace urbanismu a plánování krajiny v územním plánování
 - reflexe nových témat řešených v evropském a světovém měřítku vztahujících se k územnímu rozvoji: demografické stárnutí, snižování energetické náročnosti, klimatické změny, znalostní ekonomika
- Vzdělávání pro udržitelný rozvoj území:
 - vzdělávání profesionálů pro management území - pracovníci úřadů územního plánování, projektanti
 - vzdělávání na základním a středoškolském stupni – výchova občana k udržitelnému rozvoji území

Kontaktní osoby:

prof. Ing. arch. Karel Maier CSc.

Fakulta architektury ČVUT

Tháškurova 9

166 34 Praha 6 - Dejvice (Místnost 614)

+420 22435 6324

maier@fa.cvut.cz

Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.

www.gis.cvut.cz/disparity

WD-12-07-2 Vymezení vhodných oblastí pro rozvoj venkovské turistiky s návazností na využití jejich objektů pro incentivní cestovní ruch.

Řešitelská organizace: Česká zemědělská univerzita v Praze

Odpovědný řešitel: doc. Ing. Rudolf Zeipelt, CSc.

Cíl projektu

Cílem projektu bylo získat informace o současném stavu venkovské turistiky a prozkoumat využívání objektů venkovské turistiky pro incentivní cestovní ruch. Při zkoumání měl být důraz kladen zejména na úroveň poskytovaných služeb. Součástí řešení mělo být zjištění, jak úroveň venkovské turistiky ovlivňuje rozdíly mezi regiony. Výsledkem řešení projektu byl návrh opatření a doporučení pro další rozvoj venkovské turistiky.

Výstupy projektu

Podmínkou pro zpracování projektu bylo získání dostatečného množství podkladových dat. Data byla získána ve dvou dotazníkových šetření a v rámci jednoho pilotního šetření. První dotazníkové šetření bylo pro provozovatele objektů venkovské turistiky. Dotazník se zabýval sociálními a ekonomickými ukazateli podnikání a nabídkou služeb pro turisty. Druhé dotazníkové šetření bylo zaměřeno na názory turistů, jejich spokojenost a představy o zlepšení služeb ve venkovské turistice. Dílčí výsledky byly publikovány v článcích na vědeckých konferencích a ve vědeckých časopisech. Zainteresovaná veřejnost byla informována na seminářích v rámci veletrhů cestovního ruchu a na speciálních setkáních pořádaných řešitelem projektu.

Byla navázána spolupráce a výměna zkušeností se Svazem venkovské turistiky a Klubem českých turistů – odbor turistika na koních.

Důležitým výstupem bylo shrnutí získaných poznatků v příručce pro provozovatele venkovské turistiky a ve dvou metodikách (připravují se pro certifikaci).

Vybrané publikace:

- Rural tourism and its contribution to the development of countryside – článek v odborném periodiku (2011)
- Segmentation of rural tourists in the Czech Republic – článek v odborném periodiku (2011)
- Podnikání ve venkovské turistice v České republice – článek v odborném periodiku (2010)
- Venkovská turistika - Příručka pro provozovatele (2010)
- Knowledge Needs in rural tourism on Czech republic - Kapitola resp. kapitoly v odborné knize (2010)
- Podnikání ve venkovském turismu – konference (2009)

Doporučení pro praxi

V současné době se nejen v ČR, ale i v celé Evropě mění charakter podnikání na venkově, zejména podnikání v zemědělství. Některá odvětví zemědělské výroby jsou nerentabilní, některá jsou zcela závislá na dotacích, mnoho podnikatelů podniká na hranici udržitelnosti. Řešením je podnikání v nezemědělských oborech, jedním z nich je venkovská turistika. Pro úspěšné podnikání ve venkovské turistice je potřeba řada odborných znalostí. Je potřeba poznat potenciální zákazníky a nabídku služeb jim přizpůsobovat. Vhodné je využití přírodních podmínek a historicko-kulturních zvláštností lokality. Za velký problém považujeme absenci specializovaného učebního oboru na odborných učilištích.

Nabízené obory v oblasti hotelnictví a společného stravování jsou koncipované pro velké provozy a potřebám venkovské turistiky zcela nevyhovují.

Venkovská turistika v ČR není pro svůj malý rozsah schopna projevit výraznější vliv na hlavní ekonomické ukazatele disparity v regionech jako je HDP, míra nezaměstnanosti, apod. Cenné jsou však její pozitivní externality jako je udržení osídlení malých obcí, podpora místního podnikání, tvorba a ochrana přírodního prostředí a venkovských komunit, nabídka relaxačních a ozdravných aktivit.

Z projektu vyplývají následující závěry:

- venkovská turistika je možností diverzifikace zemědělství, při které se využijí stávající kapacity a znalosti provozovatele
- nabídku je potřeba přizpůsobit cíleně podle poptávky skupin turistů (odpočinek, poznání, aktivity)
- ekonomické výsledky závisejí na rozmanitosti a kvalitě nabízených služeb
- zvýšit kvalitu poskytovaných služeb
- zlepšit úroveň propagace
- udržovat kontakt s obcemi, regiony a místními podnikateli
- být aktivními členy profesních sdružení
- vyhledávat možnosti vzdělávání a sdílení zkušeností

Náměty pro výzkum MMR

V ČR neexistuje žádná statistická evidence firem (a zejména fyzických osob), které poskytují služby ve venkovské turistice. Některé objekty jsou zahrnuty v přehledu diverzifikace zemědělství a některé v ukazatelích cestovního ruchu (např. počet přenocování), kde ovšem nelze rozlišit, jaký podíl sledovaných služeb byl poskytnut v rámci venkovské turistiky. Jednotliví provozovatelé i klienti mají malou informační podporu obcí a krajů. Investice do turistické infrastruktury bez znalosti počtu skutečných a potenciálních zákazníků jsou investice „naslepo“.

- jasná, právně interpretovatelná definice venkovské turistiky, co zahrnuje, co nezahrnuje
- výzkum zahraničních zkušeností z provozování a řízení turistiky na venkově
- základní evidence podniků v ČR, jejich rozsah, potřeby, ekonomické výsledky, inovace
- přínos centrálních investic do dopravy, turistických cest, propagace, apod.
- přínos přímých investic do soukromých firem pro podnikatele, zaměstnance, klienty, obce, kraje
- možnosti a výsledky propojení místních podnikatelů, ubytování a služeb
- možnosti uplatnění postupů šetrných k přírodě a kulturnímu dědictví
- incentivní turistika v objektech venkovské turistiky

Kontaktní osoba:

doc. Ing. Rudolf Zeipelt, CSc.

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Kamýcká 961/129

165 00 Praha 6

Ing. Ludmila Dömeová, CSc. (aktuální kontaktní osoba)

tel: 224382374

E-mail: domeova@pef.czu.cz

WD-13-07-1 Sociální kapitál jako faktor ovlivňující regionální disparity a regionální rozvoj (SOFARR)

Řešitelské organizace: Česká zemědělská univerzita v Praze, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta

Odpovědný řešitel: Prof. PhDr. Ing. Věra Majerová, CSc.

Cíl projektu

Cílem projektu je zkoumání sociálního kapitálu jako faktoru, který ovlivňuje ekonomické a sociální disparity mezi regiony ČR a účinnost používaných nástrojů regionální politiky.

Výstupy projektu

Výzkum sociálního kapitálu prostřednictvím analýzy individuálních dat získaných dotazníkovým šetřením ukázal, že se úroveň sociálního kapitálu v Kraji Vysočina nijak výrazně neodlišuje od hodnot zbytku republiky a velká většina proměnných nevykazuje na Vysočině věcně a statisticky významné odchylky. Podrobnější rozbor dokázal odhalit určitá specifika Kraje Vysočiny. Obyvatelé Vysočiny vykazují vyšší sebevědomí při hodnocení svých možností vzít věci kolem sebe do vlastních rukou a jsou méně shovívaví k **překračování norem**, které může poškodit spoluobčany. Syndrom outsidera a politické odcizení jsou v Kraji Vysočina menší než jinde. Výrazně se například zvýšil zájem podnikatelů o činnost hospodářské komory. Kontakty mezi zástupci podnikatelského a veřejného sektoru se zintenzivnily zřízením krajské pracovní skupiny pro ekonomickou krizi. Významná je spolupráce kraje a hospodářské komory při aktualizaci programu rozvoje Kraje Vysočina. Přínosná je spolupráce firem se středními a vysokými školami, která zlepšuje úroveň vzdělávání v oborech klíčových pro firmy působící v regionu. Rozvoj vzdělávání a zejména výzkumu v Kraji Vysočina není možný bez využití externích zdrojů, jak ukazuje příklad zapojení univerzit působících mimo Kraj Vysočina do projektu Vědecko-technického parku Vysočina. Sociální vztahy a sociální kapitál potřebné pro rozvoj kraje nemohou být utvářené pouze uvnitř kraje, ale musí kraj napojit na zdroje aktérů působících mimo Kraj Vysočina, v národním a nadnárodním prostoru.

Pro rozvoj regionu má mimořádný význam propojení regionálních aktérů s aktéry působícími na vyšší měřítkové územní úrovni, kteří mají přístup k vnějším zdrojům. Sociální kapitál v regionu posiluje i sounáležitost s regionem a občanská participace. Srovnání Kraje Vysočina s dalšími kraji ČR ukázalo specifickou pozici kraje v rámci ČR z hlediska socio-ekonomické vyspělosti a úrovně sociálního kapitálu. V Kraji Vysočina je jejich úroveň dosti vysoká, a to navzdory nepříliš dobrým socio-ekonomickým parametrům ve srovnání s jinými kraji. Pro Kraj Vysočina je typická nadprůměrná hustota sítě neziskových organizací (měřena počtem neziskových organizací na 1 000 obyvatel). Obdobně i institucionalizovaná důvěra je zde v průměru vyšší než v jiných krajích. Procesy utváření sociálního kapitálu v Kraji Vysočina provazují aktivity zdola, vyplývající z potřeby spolupráce aktérů na místní a regionální úrovni, s využíváním opatření shora na podporu takové spolupráce, tj. při využívání specifických podpor fondů Evropské unie nebo národních zdrojů ať už se jedná o Místní akční skupiny (MAS) ve venkovském prostoru, nebo zavádění principů Místní agendy 21. Vedle aktivit, které podporují sociální kapitál mezi institucemi regionálního rozvoje, zajišťují Kraj Vysočina i město Jihlava programy, projekty a aktivity, které podporují vazby mezi občany, občanskými sdruženími a nevládními neziskovými organizacemi a institucemi veřejné správy a přispívají tak k vytváření meziskupinového sociálního kapitálu a generalizované důvěry v kraji. Významnými projekty spolupráce a utváření sociálního kapitálu jsou „Zdravý Kraj Vysočina“ a „Zdravé město Jihlava“. V rámci těchto projektů se organizuje jarní úklid odpadu z veřejných prostranství, komunikací nebo turistických tras v kraji, na

kterém se podílejí školy a mládežnické organizace, byla zřízena databáze výrobců tradičních produktů z Vysočiny, jsou podporovány kampaně zaměřené na zvýšení povědomí o udržitelném rozvoji nebo pořádány konference zástupců neziskových organizací a kraje a organizovány kulaté stoly, na kterých mohou občané diskutovat problémy v různých tematických oblastech a navrhnout jejich řešení.

Doporučení pro praxi

Výzkum MAS ukázal limity a překážky, na které vytváření sociálního kapitálu na Vysočině naráží. Praktická doporučení proto mohou směřovat

- do zvyšování vzdělanosti místních obyvatel (a to nejen osob veřejně činných a úředníků či podnikatelů) zaměřené na znalost a umění participovat v rámci MAS a to způsobem, který je v souladu s endogenním principem regionálního a rurálního rozvoje lokalit
- do podpory projektů, zaměřujících se zejména na zapojování místních obyvatel do veřejného a společenského dění v obcích, komunitách či lokalitách
- do aktivit, které budou podporovat místně vyhovující formy cestovního ruchu (např. aktivit, využívajících předností Kraje Vysočina – jeho ruralitu a nepoškozené životní prostředí)

Náměty pro výzkum MMR

Analýzy dotazníkového šetření obyvatel Kraje Vysočina ukázaly, že Vysočina má jistý potenciál sociálního kapitálu vázaný na obyvatelstvo. Pro institucionalizaci kraje a vytváření sociálního kapitálu jsou však velmi významné vazby, vztahy, interakce, vzájemná důvěra a regionální sounáležitost mezi aktéry s explicitním cílem rozvoje regionu. Další studium těchto prvků vytvářejících sociální kapitál by bylo vhodné. Zároveň by bylo vhodné také studovat pojmání a vnímání principů endogenního rozvoje a přístupu LEADER konkrétními MAS nejen v Kraji Vysočina, ale na celém území České republiky.

Kontaktní osoba:

Ing. Lucie Kocmánková, Ph.D.

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Kamýcká 961/129

165 00 Praha 6

kocmankova@pef.czu.cz

WD-19-07-1 Konkurenceschopnost malých měst v ČR

Řešitelská organizace: Západočeská univerzita v Plzni

Odpovědný řešitel: RNDr. Jiří Ježek, Ph.D.

Cíl projektu:

- analyzovat (pomocí různých výzkumných metod a různých oblastí) postavení a problémy malých měst v České republice (malá města jsme vymezili jako obce s 3 resp. 5 až 20 tisíci obyvateli);
- Navrhnout řešení problémů malých měst, jejich konkurenceschopnosti a udržitelnosti rozvoje;

Výstupy projektu

V rámci projektu vznikla řada analytických pokladů, které mohou představitelé malých měst využít při svém rozhodování. Hlavním výstupem projektu je certifikovaná metodika, která poskytuje malým městům návod, jak zvyšovat jejich konkurenceschopnost a dosahovat udržitelného rozvoje. Jedná se o metodiku, která je nenormativní povahy (nevychází z představy jediné cesty rozvoje, kterou stačí následovat), která nabízí soubor teoretických a praktických poznatků, které mohou malým městům pomoci při hledání jejich vlastní (jedinečné) cesty ke konkurenceschopnosti a udržitelnému rozvoji.

Doporučení pro praxi

Řešení projektu ukázalo, jak důležitou roli v rozvoji malých měst hrají integrované přístupy (podpora integrovaných rozvojových strategií). V této souvislosti je zapotřebí více podporovat různé formy spolupráce obcí a měst, které mohou pomoci řešit problém malých obcí. Bylo by vhodné, kdyby více podpůrných programů vycházelo z metodiky Leader, která se nejenom v České republice osvědčila. Rozvoj obcí, měst a regionů není záležitostí pouze tradičních orgánů a organizací veřejné správy, ale také rostoucího počtu soukromých a polosoukromých aktérů. V této souvislosti se ukazuje jako nutné hledat nové způsoby, jak organizovat (sladovat, koordinovat a integrovat) a řídit rozvojové aktivity.

Výsledky výzkumu ukazují, že nejenom malá města při svém rozhodování málo využívají příkladů dobré praxe. Řešením se ukazuje posilování „kultury učení“ v obcích a městech a vytváření znalostních bází pro obce a města. S tím úzce souvisí potřeba systematického vzdělávání rozvojových manažerů.

Náměty pro výzkum MMR

Podle našeho názoru je zapotřebí vědecko-výzkumné aktivity v oblasti aplikovaného regionálního výzkumu orientovat na hledání modelů, jak integrovat rozdílné zájmy, cíle a potřeby veřejných i soukromých aktérů ve městech a regionech. Výzkum by měl poskytovat nejenom „vědění pro politiku“, ale „vědění o politice“. Existuje velké množství metodik, doporučených postupů apod. Na druhé straně je ovšem otázka, nakolik obce a města tyto postupy využívají, resp. jak skutečně plánují a „řídí“ svůj rozvoj.

Kontaktní osoba:

RNDr. Jiří Ježek, Ph.D.

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta ekonomická

Středisko pro výzkum regionálního rozvoje

Husova 11

306 14 Plzeň

E-mail: ajezekji@kmo.zcu.cz

WD-29-07-1 Benchmarking venkova – Zkvalitňování managementu mikroregionů jako nástrojů pro řešení regionálních disparit

Řešitelská organizace: Centrum pro komunitní práci střední Morava, Ústav pro ekopolitiku, o.p.s., Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, o.s., Centrum pro komunitní práci střední Čechy

Odpovědný řešitel: Mgr. Ivo Škrabal

Cíl projektu

Cíl projektu - zkvalitňování vybraných typů managementu rozvoje mikroregionů - je naplňován prostřednictvím výzkumu definovaných tří typů mikroregionů, a to:

- Svazky obcí (DSO) – samospráva,
- Management mikroregionu prostřednictvím městského úřadu (ORP),
- Místní akční skupiny (MAS)

Cíle, které vedly k vytvoření vhodného nástroje pro hodnocení regionálního rozvoje - Benchmarking venkova – byly řešeny vytvořením:

- Indikátorové sady pro hodnocení efektivity managementu mikroregionů
- Elektronické aplikace (databáze umístěná na internetu – nástroje pro Managementové struktury mikroregionů)

Výstupy projektu

Hlavními výstupy projektu jsou vytvořené systémy hodnocení a monitoringu mikroregionů v České republice, které přispívají k zefektivnění činností managementu svazků obcí a MAS s dopadem na zkvalitnění jejich fungování a rozvoje v rámci venkovského prostoru.

Projekt:

- Aplikoval teoretická východiska pro hodnocení a monitoring na mikroregionální úrovni
- Implementoval systém vyhodnocování činností mikroregionů prostřednictvím sady indikátorů efektivity a doplňkových indikátorů
- Vytvořil elektronický systém „*Ehomer.cz*“ .

Hodnocení a monitoring mikroregionů v České republice, tzv. „Benchmarking venkova“ byl v rámci projektu aplikován prostřednictvím elektronického webového nástroje *Ehomer.cz*. Napomáhá získat informace, které se dají využít k získávání inspirací nejlepšími praktikami a nalezení příkladů dobré praxe. Zároveň se jedná o sebeevaluační nástroj, který napomáhá mikroregionům stanovit si jasný rámec dlouhodobého financování. Jedná se o dlouhodobý a systematický nástroj, který umožňuje analyzovat fungování mikroregionů v časových řadách a trendech. Nástroj „*Ehomer.cz*“ využívá sadu indikátorů pro vytvoření systému efektivního fungování mikroregionů. Umožňuje sledovat a vyhodnocovat sadu indikátorů formou jednoduchých grafických a informativních údajů. Aplikace je vytvořena tak, aby umožnila filtrování jednotlivých dat a mohlo tak docházet k příslušné komparaci údajů podle zvolených kritérií uživatelem. Webová databáze je dostupná na www.ehomer.cz.

Indikátorová sada byla rozdělena do tří skupin/kategorií.

- a) Popisné indikátory mikroregionů
- b) Managementové indikátory mikroregionu
- c) Doplnkové indikátory - indikátory dopadu managementu mikroregionu a indikátory MAS

Pro sledování indikátorové sady zvolené pro „Benchmarking venkova“ jsou zvolena data, která jsou snadno dosažitelná, případně sledována již pro jiné účely.

Jedná se o:

- roční výkazy zisku a ztráty organizace (výsledovka)
- zdroje ČSÚ pro jednotlivé obce – MOS (městská a obecní statistika)
- vlastní data mikroregionů - tabulka projektů a další informace týkající se publicity

Doporučení pro praxi

Předpoklady využití „Benchmarkingu venkova“:

- Nutné nastavit udržitelné a dlouhodobé institucionalizované zázemí – podmínky sledování a vyhodnocování, jejich finanční náročnosti a systému motivace pro mikroregiony;
- Servis sledovaným a vyhodnocovaným mikroregionům - technická, organizační, informační a personální podpora;
- Hodnotící zprávy pro všechny institucionální roviny;
- Školení v práci s monitorovacím systémem – Ehomer.cz a průběžné vzdělávání pro sběr dat;
- Dodržování etického kodexu;
- Stanovení minimálních ročních nákladů na sledování mikroregionů a jejich vyhodnocování.

Další doporučení:

Monitoring a evaluace (hodnocení) je ve veřejném sektoru poměrně novým trendem - „být efektivní“ není nijak podmíněna;

Aplikace benchmarkingu ve veřejném sektoru lze uplatnit dva směry:

- *iniciativa „shora dolů“* - aplikace benchmarkingu je pro subjekty veřejného sektoru povinná;
- *iniciativa „zdola nahoru“* - aplikace benchmarkingu je dobrovolná, kdy územní jednotky (mikroregiony) sami zakládají různé iniciativy.

Náměty provýzkum MMR

Řešitelé projektu předkládají návrh pro další výzkum MMR, který by se měl týkat témat:

- Hodnocení dopadů intervencí z programů EU na rozvoj a kvalitu života ve venkovském prostoru.
- Aplikovaný výzkum ve vybraných regionech se zvýšenou intenzitou podpory z EU a zjištění reálných dopadů intervencí na zvyšování kvality života.

Kontaktní osoba:

Mgr. Ivo Škrabal

Centrum pro komunitní práci

střední Morava

Zábřežská 20

787 01 Šumperk

Tel: 777 793 714

E-mail: ivo.skrabal@cpkp.cz,

<http://www.ehomer.cz/>

WD-30-07-1 Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionů

Řešitelská organizace: Technická univerzita v Liberci

Odpovědný řešitel: prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.

Cíl projektu:

Cílem projektu je formulovat opatření ke snížení meziregionálních disparit v oblasti hospodářského rozvoje České republiky, akcelerující ekonomickou výkonnost vyjádřenou zvýšeným podílem regionu na tvorbě HDP, resp. zlepšením životní úrovně obyvatelstva těchto regionů. Podstata inovačního přístupu k řešení disparit na úrovni regionu spočívá ve skutečnosti, že je projekt uspořádán maticově, tedy horizontálně je rozdělen do tří modulů zkoumání disparit z hlediska hospodářské regionální politiky, strategie rozvoje podnikatelského prostředí a územního rozvoje. Vertikálně je provázán mezioborovým přístupem k řešení této problematiky. Základní zkoumanou jednotkou je přitom **obec a její jedinečnost v regionu**.

Výstupy projektu

Transfer výsledků výzkumného projektu je realizován jednak **formou přímé spolupráce** s ekonomickými subjekty jako uživateli certifikované metodiky (byly podepsány 3 dohody o spolupráci s SO ORP Železný Brod – 11 obcí, Mladá Boleslav – 98 obcí, Liberec – 28 obcí a 1 smlouva o spolupráci s Českým statistickým úřadem). Vedle toho jsou poznatky přenášeny **publikováním** (odborné monografie, články) a tvorbou **databáze** (formou softwaru) přístupné veřejnosti. Hlavními výstupy projektu WD-30-07-1 jsou:

1. Hodnocení "měkkých" parametrů ovlivňujících rozvoj obcí

Záměrem šetření bylo získat reprezentativní výpověď zástupců obcí v oblasti tzv. "měkkých indikátorů" týkajících se stavu socio-ekonomické úrovně obcí na úrovni 1. až 3. stupně; **Zachycení indikátorů, které nejsou sledovány Českým statistickým úřadem** na úrovni menších správních celků a obcí; Zjištění vnímání socio-ekonomické situace obce ze strany starostů, dále hlavních příčin a projevů hospodářské slabosti obcí. V první fázi byl dotazníkový průzkum pilotně proveden na území Libereckého kraje, ve druhé fázi byl rozšířen na všechny obce v České republice (6 249 obcí) s návratností cca 1350 ks (respondenty byli starostové či zástupci obcí). Výsledky získané ze strany obcí poskytují realistickou informaci o socio-ekonomické situaci municipalit a o nejdůležitějších důvodech a projevech hospodářské slabosti.

2. Kategorizace přístupů k revitalizaci brownfieldů v obcích

Předložený metodický postup regenerace brownfieldů zahrnuje etapu mapování, popisu lokality, včetně makro- a mikroprostředí, vytvoření databáze brownfieldů, analýzu stavu lokality, zjištění, zda o regeneraci mají zájem tržní subjekty, obec či zda zájem není žádný. Součástí řešení je **navržení variant regenerace a zdrojů financování** (veřejných, privátních či smíšených). Inovační aspekt lze spatřovat v tom, že pro řešení problematiky regenerace brownfieldů je nutno postupovat selektivně. O atraktivní lokality se postará trh sám. Jedná se jen o zlomek z celkového počtu brownfieldů. Je proto žádoucí zájem investorů o lokality typu brownfield posilovat, například formou spolufinancování rekultivace a obnovy z veřejných fondů. Jedná se zejména o prostředky na odstranění ekologických závad. Pokud investoři o zanedbanou lokalitu nejeví dlouhodobě zájem, lze hledat východisko v zájmu obce, která může regeneraci provést na vlastní náklady za podpory národních a evropských dotačních titulů. Takto rekonstruované a obnovené objekty mohou být nabídnuty k využití jak soukromým investorům, tak i pro nekomerční aktivity a spolupráci veřejného a privátního sektoru. V praxi se ovšem také můžeme setkat se situací, že o objekt brownfieldu nejeví zájem ani soukromí investoři, ale ani obec. V takovém případě je nutné zvážit efektivnost regenerace z veřejných prostředků. Klíčovým parametrem je přítomnost ekologických zátěží, které mohou ohrozit životní prostředí a zdraví obyvatel.

Pokud se však jedná o odlehlou lokalitu, bez ekologických zátěží, o kterou dlouhodobě nejeví zájem privátní investoři ani obec, lze uvažovat i o variantě pouhého zabezpečení lokality proti přístupu neoprávněných osob a „smíření se“ se stávajícím stavem.

3. Identifikace dynamiky hospodářského rozvoje obcí – certifikovaná metodika

Metodika byla certifikována (26. 8. 2011 v Brně, ÚÚR) osvědčením č. 03-ÚÚR-259-2011/01-WD-30-07-1. Metodika umožňuje odhalit signální faktory, ke kterým patří indikátory charakterizující území a sídelní strukturu, obyvatelstvo, nezaměstnanost a ekonomické činnosti. Zjištěné signální faktory poskytnou prvotní obrázek o stavu obce a o jejím rozvojovém potenciálu. Tyto faktory lze pro další účely doplnit lokálním došetřením vysvětlujícím odhalené disparity. Zjištěná hodnocení obcí pomocí nové metodiky umožňují:

- a. Vymežit přirozené regiony vykazující slabý dynamický rozvoj dle jednotlivých faktorů;
- b. Identifikovat slabé faktory rozvoje vybrané obce;
- c. Precizovat možnosti rozvoje při tvorbě strategických plánů obcí a regionu (SO ORP, kraj);
- d. Zpracovat SWOT analýzy v rámci řešení ÚAP (územně analytických podkladů) včetně formulace následných opatření;
- e. Pro podnikatele zprůhlednit stav podnikatelského prostředí v obci při rozhodování o investicích (možno propojit s databází brownfieldů) – tím usnadnit přístup k informacím při zpracovávání SWOT analýzy prostředí a její následné konfrontace;
- f. Zpracovat podklady pro hodnocení dopadů podpory z Evropských fondů a státního rozpočtu ČR na rozvoj obcí.

Výsledná databáze hodnocení všech obcí ČR předloženou metodikou je dostupná ve zjednodušené podobě na webových stránkách Ekonomické fakulty TUL (viz Portál Věda a výzkum).

4. Metodický postup zpracování ekonomického pilíře územně analytických podkladů (ÚAP)

Hlavním přínosem je stanovení obsahu a **postupu zpracování ekonomického pilíře ÚAP**, který lze shrnout do následujících bodů:

- Pro celkové shrnutí potenciálu rozvoje v rámci ekonomického pilíře je nejprve vypracována ekonomická analýza všech obcí SO ORP.
- Výstupy a porovnání jednotlivých obcí jsou shrnuty v dokumentu ÚAP pod kapitolou Ekonomický potenciál území.
- Detailní výstupy vícerozměrné analýzy všech obcí jsou pak předány na samostatném nosiči pro potřeby úřadu územního plánování.
- Pasporty ekonomické základny obce jsou zpracovány u všech obcí SO ORP.
- Nový metodický postup pak umožňuje metodou prahování hodnot posoudit územní podmínky SO ORP v celku, a to v souladu s českou legislativou v této oblasti.

Hlavními uživateli výsledku jsou města a obce, resp. stavební úřady a oddělení územního plánování.

5. Návrhy opatření pro zmírnění disparit

Návrhy vycházejí z výše (viz ad 1) uvedeného dotazování všech obcí ČR (při zkoumání tzv. měkkých faktorů rozvoje obce). Byly **zjištěny preference obcí** týkající se opatření na zmírnění regionálních disparit. Návrhy opatření byly rozděleny do 11 kategorií:

- 1) Problematika dotací v ČR a EU.
- 2) Podpora podnikání a rozvoje průmyslu.
- 3) Rozšíření technické vybavenosti obcí.
- 4) Změna rozpočtového určení daní.
- 5) Podpora bytové výstavby v obcích.
- 6) Podpora rozvoje zemědělství a venkova.
- 7) Podpora volnočasových aktivit.
- 8) Preference mladých lidí.
- 9) Zlepšení etiky politiků.
- 10) Krajínoutvorba.
- 11) Zlepšení vzdělávání a sociální otázky.

Nejdůležitější oblastí je financování obcí, konkrétně zjednodušení pravidel čerpání dotací z rozpočtu ČR, ale i EU a především změna v oblasti rozpočtového určení daní. Další prioritní opatření zahrnují návrhy na zlepšení vybavenosti obce, nejčastěji kvalitní dopravní infrastrukturou, ale i infrastrukturou zabezpečující pohodlný život v obcích, jako jsou čističky odpadních vod, kanalizace, či dopravní obslužnost. Výsledky výzkumu lze využít při přípravě resp. modifikaci pravidel pro rozpočtové určení daní, úpravě právního rámce týkajícího se spolupráce veřejného a soukromého sektoru a stanovení priorit pro financování projektů s ohledem na hospodářský stav regionu, kam podpora směřuje.

6. Příčiny a návrhy opatření ke zmírnění dopadů světové ekonomické krize

Výsledky výzkumu v oblasti dopadů světové hospodářské krize na rozvoj regionů naleznou uplatnění zejména v oblasti hospodářské politiky. Řešitelský tým zmapoval dopady pozitivních a negativních poptávkových a nabídkových šoků na jednotlivé regiony ČR. Dále se zabýval jednotlivými **protikrizovými opatřeními** a hodnotil jejich možné dopady na českou ekonomiku. Na základě srovnání opatření v jednotlivých zemích EU lze konstatovat, že úspěch slavila zdravá politika postupných kroků, vedoucích k hospodárnosti a k tomu, že si obyvatelé museli uvědomit odpovědnost za svoji vlastní budoucnost. Jedná se o reálnou ekonomickou politiku (uplatňovanou např. v Německu), která vedla ke zetištění sociálního státu a zpružnění pracovního trhu, ve spojení s podporou sofistikované výroby a exportního průmyslu.

Doporučení pro praxi

Doporučení byla připravována v rámci 4 dílčích cílů základního projektu a 3 dílčích cílů rozšiřujícího projektu v průběhu 5 let a jsou součástí periodických zpráv předávaných zadavateli projektu.

Vybraná doporučení:

- Klíčové faktory charakterizující problematický vývoj regionu identifikovat na úrovni obcí, a to na úrovni tvrdých (viz certifikovaná metodika) a měkkých dat (lokální došetření, návrh dotazníkového průzkumu).
- Hodnocení regionálního rozvoje nutno propojit s územním hlediskem (byl vytvořen metodický postup pro hodnocení ekonomického pilíře ÚAP SO ORP).
- Na základě celorepublikového šetření (zpracované návrhy ze strany starostů obcí) bylo formulováno 11 kategorií návrhů opatření ke snížení specifikovaných disparit.
- Základním atributem života obce (rozvoje v širším kontextu) je fungování školy (nutná podpora školství v regionu).

Náměty pro výzkum MMR

Týmem WD-30-07-1 byly připraveny dva projektové návrhy, a to:

- TA ČR (Omega) – zaměření na řešení disparit na úrovni subregionů.
- Projekt ve spolupráci se Sheffield Hallam University (Centrem pro regionální ekonomický a sociální výzkum) – Výzkum odlehklých venkovských sídel.

Kontaktní osoba:

Doc. Ing. Petra Rydvalová, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Katedra podnikové ekonomiky

Voroněžská 13

461 17 Liberec E-mail:

petra.rydvalova@tul.cz

WD-37-07-2 Výzkum domácího a příjezdového zahraničního cestovního ruchu ve vztahu k zmírnění společensko-ekonomických disparit

Řešitelská organizace: Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r.o.

Odpovědný řešitel: Ing. Antonín Franke, CSc.

Cíl projektu

Zlepšit a rozšířit kapacity a nabídku atraktivit cestovního ruchu včetně jejich propojení s cílem zvýšit ekonomickou výtěžnost ve vhodných oblastech regionů s nejvyššími ekonomicko-společenskými disparitami k jejich postupnému zmírnění (WD, 2007).

V důsledku mezinárodní hospodářské krize navrhnout nové postupy ke zmírnění současné nelehké situace odvětví cestovního ruchu ČR, aby následně mohlo opět přinášet mimořádné výhody pro českou ekonomiku (RO, 2009).

Výstupy projektu

- a) Zpracování původních modelů
 - Model vhodných oblastí cestovního ruchu pro řešení společensko-ekonomických disparit
 - Model předpokladů rozvoje cestovního ruchu v konkrétním území
 - Model kvantifikace ekonomických dopadů cestovního ruchu na oblast
- b) Analýza statistických údajů cestovního ruchu v České republice za období let 2001 – 2010
- c) Analýza vybraných statistických údajů cestovního ruchu v Evropské unii
- d) Analýza aktuálních trendů cestovního ruchu na úrovni státu, kontinentu a světa
- e) Analýza veřejné podpory cestovního ruchu v České republice v letech 2001 – 2010
- f) Odborná monografie: NEJDL, K. 2011. Management destinace cestovního ruchu. Wolters Kluwer : Praha, 2011. 1. vyd. 2011. 204 s. ISBN 978-80-7357673-8.
 - Praktické využití tištěných publikací a doporučení zpracovaných v rámci projektu WD-37-07-2 jak orgány státní a veřejné správy, tak soukromým sektorem
 - Aktualizace zpracovaných původních modelů na příkladu 4 případových studií (oblasti Kláštersko /Ústecký kraj/, Českokrumlovsko + Lipensko /Jihočeský kraj/, Mikulovsko /Jihomoravský kraj/, Vysoké Tatry + Liptov /Prešovský samosprávný kraj/)
 - Publikování odborných statí v časopisu VŠH pro vědu a informace Czech Hospitality and Tourism Papers
 - Uplatňování výsledků projektu výzkumu a vývoje ve výuce na bakalářském, magisterském a doktorském stupni studia

Doporučení pro praxi

Níže jsou uvedena konkrétní doporučení využitelná v praxi:

- **Koordinace**

Aktivita cestovního ruchu musí být koordinována na všech teritoriálních úrovních mezi ústředními orgány státní správy, samosprávnými orgány a podnikatelskými subjekty.

- **Kooperace**

Nutnost spolupráce mezi veřejným sektorem a podnikatelskou sférou je v cestovním ruchu velmi významná. Jednotlivé procesy by měly probíhat na základě principu PPP (Public Private Partnership).

- **Uplatňování principů destinačního managementu**

Jedním z přístupů k řízení a organizaci cestovního ruchu v konkrétním území (destinace cestovního ruchu) je destinační management. Při důsledném uplatňování principů může rozvoj vnitřního cestovního ruchu (domácí a příjezdový cestovní ruch) přispět k zmírnění společensko-ekonomických disparit v regionu s vhodnou primární nabídkou (atraktivita) a kvalitní sekundární nabídkou (vybavenost).

- **Strukturální fondy Evropské unie**

V současném programovacím období Evropské unie je cestovní ruch podporován ze strukturálních fondů v největším finančním objemu v historii České republiky. Veřejná podpora cestovního ruchu z fondů Evropské unie překročí v letech 2007 – 2013 hranici 50 mld. Kč. Ty jsou alokovány jak na měkké projekty (marketingová podpora), tak na tvrdé projekty (výstavba, rozšiřování a zkvalitňování infrastruktury cestovního ruchu).

- **Vzdělávání pracovníků v cestovním ruchu**

Cestovní ruch je v současné době v České republice vyučován na 25 veřejných a soukromých vysokých školách a na více než 150 středních školách různého zaměření. Podporovány jsou i projekty spolufinancované z fondů Evropské unie se zaměřením na vzdělávání (např. Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, Integrovaný operační program). Vedle vzdělávání je nutné podporovat i výzkum, vývoj a inovace v cestovním ruchu.

- **Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2007 – 2013**

Plnění jednotlivých priorit Koncepce v letech 2007 – 2011 je značně rozdílné. Ve finančním vyjádření bylo na prioritě 1 (Konkurenceschopnost národních a regionálních produktů cestovního ruchu) vynaloženo cca 730 mil. Kč, na prioritě 2 (Rozšiřování a zkvalitňování infrastruktury a služeb cestovního ruchu) 34 mld. Kč, na prioritě 3 (Marketing cestovního ruchu a rozvoj lidských zdrojů) 4 mld. Kč a na prioritě 4 (Vytváření organizační struktury cestovního ruchu) 600 mil. Kč.

Náměty pro výzkum MMR

- Analýza řízení cestovního ruchu na regionální a lokální úrovni v České republice
- Zhodnocení ekonomických přínosů cestovního ruchu pro region (např. aplikace Walliského koeficientu)
- Regionalizace Satelitního účtu cestovního ruchu (TSA) v České republice
- Podpora rozvoje sociálního cestovního ruchu v České republice

Kontaktní osoba:

Ing. Petr Studnička

Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r. o.

Svídnická 506

181 00 Praha 8

Tel: 283 101 138

E-mail: vyzkum@vsh.cz

WD-39-07-1 Rozvojový interaktivní audit + metodika RIA pro hledání, nastavení a aplikaci vhodných nástrojů regionální politiky, které přispějí ke zmírnění a odstranění regionálních disparit a napomohou dynamizaci ekonomického a sociálního rozvoje v regionech

Řešitelská organizace: GaREP, spol. s r.o.

Odpovědný řešitel: PhDr. Iva Galvasová

Cíl projektu:

Vypracovat metodiku RIA napomáhající nastavení adekvátních přístupů a nástrojů k „dynamizaci rozvoje v regionech a následně ke snížení územních nerovností a z nich plynoucích problémů“.

Posoudit reálné možnosti podpory ekonomického rozvoje na regionální a lokální úrovni ze strany samosprávy a státní správy a navrhnout způsoby aktivního zapojení podnikatelského sektoru do procesu strategického plánování.

Výstupy projektu

Věcnými výstupy projektu (publikovanými v monografiích, odborných článcích a v metodikách a aplikovanými v koncepčních dokumentech veřejné správy) jsou zejména:

- Rozvojový interaktivní audit – soubor přístupů k prověření a optimalizaci procesu strategického plánování rozvoje obcí a regionů (k naplňování a uskutečnění změn v situaci daného území).
 - Zhodnocení informační základny a návrhy na lepší zachycení situace, pochopení širšího kontextu problémů a zlepšení využití informačních zdrojů.
 - Prověření způsobů vymezování a interpretace regionálních disparit.
 - Zhodnocení nastavení systému uplatňování naplňování rozvojových opatření, aktivit a nástrojů a návrh systému sledování výsledků a dopadů.
 - Prověření účinností, resp. podmíněnosti účinnosti, používaných nástrojů regionální politiky i jiných k řešení disparitních problémů regionů.
 - Provázání kvantitativního přístupu ke stanovení rozvojových směrů s pohledem místních aktérů, tak aby došlo k odstranění bariér endogenního růstu (proto interaktivní).
 - Zhodnocení vztahů mezi jednotlivými aktéry, jejich zapojení do rozvoje, silných a slabých stránek a návrh přístupu ke zlepšení potenciálu spolupráce a k dosažení synergických efektů.
- Přístupy k vymezování regionů vyžadujících specifickou podporu na krajské úrovni (výběr ukazatelů a způsoby jejich zpracování, doporučení k volbě řešení).
- Přístupy na podporu plánování rozvoje obcí (aplikace přístupu rozvojového interaktivního auditu na obecní úroveň, informační zdroje, interpretace dat, vybrané plánovací postupy).
- Nastavení implementačních procesů koncepčních dokumentů na krajské úrovni a postupy ke snížení implementačních deficitů.
- Doporučení k podpoře podnikání na obecní a regionální úrovni.

Doporučení pro praxi

Doporučení pro obecní úroveň:

- Plánovat rozvojové aktivity obce – není zásadní formální stránka, ale každá obec by měla mít zformulovány dlouhodobé cíle a mít rovněž představu o způsobu jejich průběžného naplňování.
- Zlepšit práci s informacemi – vytvořit si soubor základních informací o situaci v obci a tyto informace průběžně aktualizovat, mít kvalitní finanční a majetkovou evidenci.

- Pro obec je potřebné vtáhnout do rozvoje co nejvíce aktérů, využít jejich silné stránky a příležitosti. Základem je průběžné informování občanů o rozvojovém dění. Cestou k posílení personálních kapacit malých obcí je využití výborů zastupitelstva a komisí rady k vytvoření širšího rozvojového týmu obce.

Doporučení pro svazky obcí (mikroregionální úroveň)

V současné době je rozvojový potenciál celé řady svazků obcí nevyužitý: nejsou dořešeny základní procesní, organizační a ekonomické otázky – efekty ze spolupráce jsou minimální.

Hlavními konkrétními kroky pro zlepšení fungování svazku obcí jsou:

- vhodně nastavit procesy uvnitř i vně svazku (vhodná forma spolupráce, rozložení kompetencí, způsob řízení a komunikace, vytvoření ekonomického systému umožňujícího flexibilní činnost v rozsahu potřebném k dosažení účelu spolupráce)
- najít schopného manažera svazku – manažer pomáhá překonávat bariéry spolupráce, stmeluje a koordinuje obce v jejich přístupech k řešení problémů, zajišťuje organizační zázemí sdružení apod.; schopnosti manažera rozhodují o úspěšnosti spolupráce, manažer musí mít dostatečné schopnosti a hlavně kompetence.
- plánovat na obecní úrovni i na úrovni svazku,
- delegovat na svazek vhodné úkoly (na základě principu subsidiarity) – činnosti, které mohou být lépe a efektivněji řešeny na obecní úrovni, nemá být spolupráce prosazována za každou cenu, spolupráce by měla ulehčit obci při řešení činností obdobného typu, podobných problémů, nadobecních záležitostí.
- zřídit rozvojový fond (minimálně na zajištění přípravy projektů).

Svazek obcí musí fungovat jako svébytný rozvojový subjekt. Je třeba rozvíjet spolupráci obcí jako „podnikatelský záměr“ – soustředění na věci, které se mohou stát generátorem dalšího rozvoje (dosáhnout efektu „sněhové koule“).

Doporučení pro kraje

- Zlepšit vazby mezi jednotlivými koncepčními dokumenty.
- Rozvinout systém monitoringu a hodnocení koncepčních dokumentů.
- Posílit zapojení politické reprezentace do tvorby koncepčních dokumentů.
- Systematičtěji pracovat s dobrovolnými svazky obcí.

Obecná doporučení

Rozvoj nelze implantovat zvnějšku – lze jej jen podpořit a tuto podporu musí být někdo v území schopen využít.

- Posílit metodické vedení v oblasti strategického plánování ze strany MMR.
- Diverzifikovat nástroje rozvoje regionů.

Doporučení v oblasti podpory podnikání

- Zlepšit komunikaci mezi obcemi a podnikateli a sladit přístupy k podpoře podnikání na národní, krajské a obecní úrovni.
- Ze strany veřejné správy se soustředit na vytváření vhodného prostředí pro podnikání.
- Budování podnikatelských zón provádět na základě realistického přístupu, nutné mít příslušné specialisty.
- Podpořit využívání nových trendů podnikání malých a středních podniků v budoucnosti (Subkontraktingu, Podnikatelských sítí nebo Strategických aliancí a Teleworkingu).
- Vypracovat soustavu kurzů a školení pro malé a střední podniky.
- V oblasti finančních podpor oprostit současný stav od značné byrokracie a v oblasti informačních a poradenských podpor zaměřit se zejména na nepřímé podpory spočívající ve snadném přístupu k informacím (databáze, INTERNET, jediné kontaktní místo, atd.).
- Vypracovat právní rámec pro možnost působení progresivních zdrojů externího financování malých a středních podniků („seed capital funds“, více-zdrojové fondy financování apod.).

Náměty pro výzkum MMR

- Systémy podporující provázání a interpretaci dat.
- Aplikace úspěšných zahraničních konceptů.
- Hodnocení efektivnosti veřejných prostředků.
- Zjednodušení procesů ve veřejné správě.

Kontaktní osoba:

Ing. Jan Binek, PhD.

GaREP, spol. s r.o.

Nám. 28. října

60 200 Brno

garep@garep.cz

Řešitelská organizace: Masarykova univerzita v Brně

Odpovědný řešitel: Mgr. Ondřej Mulíček, Ph.D.

Cíl projektu:

Hlavním cílem projektu bylo kriticky analyzovat koncept polycentricity, zároveň analyzovat úroveň polycentricity v sídelním a regionálním systému ČR. V rámci projektu mělo dojít k navržení nástroje k posílení polycentricity na národní a regionální úrovni s ohledem na zapojení do struktur EU.

Výstupy projektu

Nejvýznamnější realizované výstupy projektu mohou být shrnuty v níže uvedených bodech:

- podařilo se definovat a prověřit koncept polycentricity v konkrétních podmínkách sídelního a regionálního systému České republiky. Během zkoumání byl kladen důraz na vytvoření metodického a analytického aparátu. Dílčím výstupem je tak soustava analytických postupů a ukazatelů kvantifikujících míry sídelní a regionální polycentricky;
- byl vytvořen prostorový model sídelního systému ČR založený na vymezení funkčních regionů a modelování časových dostupností. K tomuto účelu byly vytvořeny inovativní metodiky regionalizace (např. úprava a naprogramování algoritmu vymezení tzv. TTWA – Travel-to-Work-Areas) a modelování dopravní dostupnosti. Dále bylo provedeno přiřazení obcí do jednotlivých typů území (centrum, funkční městská oblast, periferie) a vytvořen model uspořádání pracovních/dopravních vztahů na území ČR;
- pro měření územních disparit byly navrženy alternativní statistické postupy a nové přístupy využívající prostorový rámec funkčních regionů pro identifikaci vnitro-regionálních a mezi-regionálních disparit. Dále bylo ověřeno použití vybraných pokročilých metod prostorové statistiky (např. prostorová autokorelace) k územní identifikaci regionálních disparit a k pochopení jejich prostorové logiky.

Doporučení pro praxi

- Jako klíčové se jeví důsledné definování nástrojů regionální politiky v reálném prostorovém kontextu, tj. v kontextu metropolitních regionů, funkčních městských zón, intenzivně propojených sídelních systémů či periferních oblastí. „Prostorový“ přístup je reflektován mj. v řadě dílčích témat diskutovaných aktuálně v evropském měřítku plánovací praxe (územní koheze, vztah město-venkov, zpřístupnění, polycentricita, apod.). Vyšší důraz na znalost prostorových vazeb umožňuje efektivnější zacílení řady politik (využití synergických efektů, využití existující dělby práce, aj.).
- Trend geografické koncentrace různých typů aktivit a funkcí uvádí do popředí otázku role měst a městských regionů v regionálním rozvoji. Pozice měst jako regionálních center pak úzce souvisí s politikami zpřístupnění městských funkcí. Jako žádoucí se tak jeví užší provázání regionálních politik se strategiemi zajištění dopravní obslužnosti. Dílčím cílem by mělo rovněž být zajištění rozumné plurality volby mezi městskými centry, resp. dělby práce. Klíčovým aspektem je zde podpora kooperačních (nikoli konkurenčních) vztahů mezi jednotlivými městskými centry.
- Z metodického úhlu pohledu je vhodné hlouběji pracovat s analyticky vytvořenými územními jednotkami (funkčními regiony) a to v různém měřítku. Role statistických údajů, analýz a politik uplatňovaných v rámci administrativních/správních jednotek je nepochybně důležitá, nicméně

v řadě případů jsou různé typy funkčních oblastí (např. spádové oblasti, vztahově uzavřené regiony, apod.) vhodnějším prostorovým rámcem pro analýzu důležitých regionálních procesů (trh práce, dopravní obslužnost, depopulace, apod.).

Náměty pro výzkum MMR

- *Využití výsledků zpracovávaného SLDB 2011 pro aktuální charakteristiku funkčního uspořádání sídelního a regionálního systému ČR.* Nad novými daty by mělo být mj. aktualizováno vymezení pracovních center, jejich spádových území a tzv. integrovaných systémů osídlení. Zpracována by měla být TTWA regionalizace ČR na základě různých typů vztahových ukazatelů. Srovnání organizace sídelních vztahů ve světle sčítání 1991, 2001 a 2011 by umožnilo zachycení hlavních vývojových trendů.
- *Analýza souvislostí mezi úrovní a formou mobility, úrovní dopravní obslužnosti a ukazateli regionálního rozvoje.* Dílčím záměrem je výzkumné propojení témat dostupnosti pracovních míst či služeb s otázkami prostorové spravedlnosti, exkluze a znevýhodnění.
- *Průzkum nových vhodných metod statistické analýzy regionálních disparit.* Jde o vyhledání nových postupů, zejména z oblasti prostorové statistiky, umožňujících citlivější (kontextuální) zhodnocení významu a provázanosti jednotlivých faktorů regionálního rozvoje.
- *Širší výzkum sítí.* Novým fenoménem ovlivňujícím prostorové uspořádání společnosti je zvýšená mobilita a stále intenzivnější využívání různých typů telekomunikačních prostředků. Vzniká tak společnost vzájemně se překrývajících sítí s rozdílnými mírami ukotvenosti do lokálního prostředí. Síťové uspořádání ekonomických a společenských vztahů přitom může významně ovlivnit tradiční způsoby chápání regionální solidarity či soudržnosti.

Kontaktní osoba:

Mgr. Ondřej Mulíček, Ph.D.

Masarykova univerzita

Centrum pro regionální rozvoj

Žerotínovo nám. 617/9,

601 77 Brno

Tel: 549 496 078

E-mail: mulicek@geogr.muni.cz

WD –41-07-1 Návrh hodnotícího modelu pro posouzení regionálních disparit a metodický postup pro jeho využívání

Řešitelská organizace: ATACO spol. s r.o.

Odpovědný řešitel: Doc. Ing. Barbara Vojvodíková, Ph.D.

Cíl projektu:

Cílem projektu v obecné rovině bylo vypracovat soubor disparit a faktorů, které tyto disparity ovlivňují. Stanovit míru ovlivnitelnosti faktorů. Vytvořit hodnotící model disparit a zpracovat jej do formy počítačového programu – nástroj pro hodnocení - „Hodnotící model regionálních disparit“-HMDISModel, který bude sloužit pro nezávislé hodnocení obcí. A vypracovat metodiku použití modelu.

Model identifikuje obce, které potřebují pomoc v podobě objektivních vstupů. Při hodnocení většího územního celku a přenesení dat do mapy může sloužit model k vizualizaci problémových oblastí.

Výstupy projektu

Řešený projekt má dva hlavní výstupy a to:

- **HMDIS Model**

Jedná se o softwarovou aplikaci „Hodnotícího modelu regionálních disparit“, která je zaměřena na obce 500-3000 obyvatel, jejíž součástí je „Integrovaný indikátor obyvatelstvo“.

Na úrovni krajů (ministerstev) lze pomocí tohoto modelu (aplikace softwarové podoby modelu) vyhodnotit, jak je obec z pohledu regionálních disparit ve vazbě na přírůstky obyvatel znevýhodněna nebo naopak zvýhodněna. Míra znevýhodnění nebo zvýhodnění je popsána hodnotou „Integrovaného indikátoru obyvatelstvo“.

Postup pro použití **hodnotícího modelu regionálních disparit** je popsán v **Metodice použití modelu pro hodnocení regionálních disparit**, která je nedílnou součástí modelu.

Speciálním výstupem je zhodnocení potenciální rozvojové bariéry pro jeden z klíčových rozvojových prahů, kterým je dostatečné zásobování pitnou vodou. Hodnocení je založené na objektivních datech. Hodnocení není zatíženo subjektivním postojem zadávajícího, proto je možno výsledky modelu – výslednou hodnotu „Integrovaného indikátoru obyvatelstvo“ – použít například při rozhodování o rozdělení dotačních prostředků. Model umožňuje vyhodnocení jednotlivých obcí nebo celých skupin obcí – dle požadavků uživatele.

Vytvořený software - **hodnotící model regionálních disparit** včetně Metodiky pro jeho použití – je dostupný zdarma představitelům krajů i obcí.

- **Metodika pro hodnocení obcí 500-3000 obyvatel pomocí Integrovaného indikátoru obyvatelstvo**

Jedná se o samostatnou metodiku, která reaguje na požadavek krajů mít oddělený metodický postup pouze pro Integrovaný indikátor obyvatelstvo tak, aby nebylo jeho použití vázáno na použití software. Pomocí metodiky pro použití integrovaného indikátoru obyvatelstvo lze vyhodnotit, jak je obec z pohledu regionálních disparit ve vazbě na přírůstky obyvatel znevýhodněna nebo naopak zvýhodněna. Míra znevýhodnění nebo zvýhodnění je popsána hodnotou „Integrovaného indikátoru obyvatelstvo“.

Doporučení pro praxi

Svou podstatou jsou výsledky projektu určeny především pro využití na úrovni krajů případně ministerstva. Výsledky modelu lze vhodně použít například při přípravě strategie rozvoje kraje. „Integrovaného indikátoru obyvatelstvo“ lze použít díky objektivním vstupům nezatíženým subjektivním pohledem uživatele jako pomocného ukazatele pro některé specifické typy dotací (například na podporu podnikání a další obdobného typu).

Náměty pro výzkum MMR

Projekt byl zaměřen na obce od 500 do 3000 obyvatel. Bylo by velmi užitečné, kdyby možný příští projekt byl úzce zacílen na obce do 500 obyvatel, které jsou velmi specifické především způsobem vedení. Je jen velmi obtížné srovnávat je s obcemi většími.

Kontaktní osoba:

Doc. Ing. Barbara Vojvodíková, Ph.D.

ATACO spol. s r.o.

Lešetínská 676

707 00 Ostrava – Kunčice

E-mail: barbara.vojvodikova@vsb.cz

<http://hmdis.ataco.cz/cs/vysledky/pasporty.html>

WD – 44 – 07-1 Modelové řešení revitalizace průmyslových regionů a území po těžbě uhlí na příkladu Podkrušnohoří

Řešitelská organizace: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Odpovědný řešitel: Prof. Ing. Jaroslava Vráblíková, CSc. , Ing. arch. Karel Beránek-
spoluřešitel

Cílem projektu

Projekt řešený v období let 2007-2011 byl zaměřen na problematiku revitalizace a resocializace severních Čech, lokalit průmyslových regionů, vykazujících v současnosti výrazné disparity, které jako „komparativní nevýhody“ ovlivňují až determinují jejich vývoj. Cílem bylo zpracovat návrh metodických postupů pro řešení revitalizace území pánevních okresů, zpracovat podklady pro zefektivnění regionální politiky a snížení disparit ve strukturálně postižených regionech a předat je k praktickému využití.

Výstupy projektu

Řešení projektu bylo rozděleno do 21 aktivit, zaměřených např. na definování využívání přírodního a sociálního potenciálu Podkrušnohorské pánve, hodnocení ekologických a ekonomických funkcí, socioekonomickou analýzu modelového regionu s důrazem na její vnímání zdejšími obyvateli, metodické přístupy k revitalizaci modelové oblasti pro hospodářský a sociální rozvoj, SWOT analýzu modelového regionu, využití geoinformačních technologií při studiu disparit v postiženém regionu, na využívání a ochranu přírodních nerostných zdrojů v Podkrušnohoří, na rekultivovanou krajinu a její využití, na regeneraci brownfields v modelové oblasti Podkrušnohoří. Další řešení probíhalo formou dílčích cílů, kterých bylo plánováno celkem 6 a byly zaměřeny na zpracování charakteristiky modelového území pánevních okresů, teoretická východiska pro možnost revitalizace území, metodiky revitalizace území, informační systém o projektu a jeho výsledcích, zpracování monografie Revitalizace území v severních Čechách a závěrečným cílem byla prezentace výsledků a uspořádání konferencí. V průběhu řešení bylo uspořádáno 5 vědeckých mezinárodních konferencí a 2 workshopy. Konference byly určeny pro správní a samosprávné orgány, zejména obce a podniky v zájmové oblasti, ale také pro vědeckou sféru a to i ze zahraničí.

Závěrečná monografie byla již vydána a je zaměřená na specifikaci hlavních problémů modelové oblasti, studium faktorů narušení životního prostředí, hodnocení horninového prostředí, udržitelné hospodaření v krajině, na socioekonomickou analýzu a prognózu modelového území, komplexní hodnocení krajiny a územních podmínek pro sociálně ekonomický rozvoj na příkladu Mostecká a možnosti využití geoinformačních technologií. Plánované výstupy byly splněny, výsledky byly předány k praktickému využití a jsou pro zájemce dostupné i v elektronické podobě. V rámci řešení projektu bylo zpracováno a zveřejněno na www stránkách 6 dílčích cílů, zprávy za 24 aktivit a publikované monografie a metodiky <http://fzp.ujep.cz/projekty/wd-44-07-1>. Celkem bylo vydáno 6 knižních monografií (s ISBN) a 3 metodiky pro praxi (2 certifikované a třetí v certifikačním řízení).

Informační systém o výsledcích a analýzách:

(textové výstupy 1, databázové údaje 2, půdní mapový portál 3)

[http://fzp.ujep.cz/projekty/wd-44-07-1\(1\)](http://fzp.ujep.cz/projekty/wd-44-07-1(1)),

<http://projekty.fzp.ujep.cz/wd-44-07-1> (2),

[http://mapserver.ujep.cz/projekty/wd44071/Pudni-portal/\(3\)](http://mapserver.ujep.cz/projekty/wd44071/Pudni-portal/(3)).

Doporučení pro praxi

- Využít certifikovaných metodik pro širší uplatnění v praxi.
- Uplatňovat navržené formy pro udržitelné hospodaření v krajině, na zemědělské půdě, v rámci lesního hospodářství i v chráněných územích.

Kontaktní osoba:

Prof. Ing. Jaroslava Vráblíková, CSc.

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Fakulta životního prostředí

Králova výšina 3132/7

400 96 Ústí nad Labem

Tel.: 47 528 4141

E-mail: Jaroslava.Vrablikova@ujep.cz

<http://fzp.ujep.cz/projekty/wd-44-07-1>)

WD-48-07-1 Management pro řešení regionálních disparit

Řešitelská organizace: Univerzita Hradec Králové

Odpovědný řešitel: Ing. Tomáš Kala, DrSc., DBA

Cíl projektu:

Zdokonalení manažerských funkcí a postupů k řešení příčin, potlačování, resp. odstraňování disparit mezi regiony a v regionech, zvýšení kvalifikační úrovně manažerů regionálních správ a samospráv s cílem zvýšení ekonomického potenciálu regionů.

Výstupy projektu

- Přehled teoretických východisek a přístupů, zkušeností a poznatků o managementu obcí a regionů ve vybraných státech EU a světa zpracovaný do samostatné publikace.
- Kvantifikování rozsahu disparit v hospodaření obcí v obou východočeských krajích a v regionech ČR v letech 2001-2010.
- Obsahová analýza jednání zastupitelstev Královéhradeckého a Pardubického kraje a ve vybraných obcích.
- Analýza disparit mezi obcemi v Královéhradeckém, Pardubickém i Libereckém kraji v úrovni využívání moderních ICT prostředků v komunikaci s veřejností.
- Výsledky šetření spokojenosti s místním společenstvím v obou východočeských krajích.
- Přehled hlavních problémů, které brání rozšíření moderních manažerských metod do praxe obcí a regionů a výsledky testování hypotéz v dotazníkovém šetření mezi kvalifikovanými odborníky ze státní správy a samosprávy a ve veřejnosti.
- Přehled o možnostech řešení místních disparit s využitím fondů EU, rozvojových regionálních agentur, místních atraktivit pro rozvoj cestovního ruchu a dalších.
- E-learningový kurz pro manažery místních a regionálních správ a samospráv „Základy managementu obcí a regionů“ (včetně základů projektového řízení a provádění výběrových řízení).

Výsledky byli zveřejněny ve dvou samostatných knižních publikacích a ve více než 40ti příspěvcích publikovaných na vědeckých konferencích a v odborných časopisech.

Doporučení pro praxi

- Začlenit přímo do základních zákonů o obcích a krajích jmenovitý výčet jejich obligatorních a fakultativních věcných povinností, které jsou obsaženy v současné době v nepřehledné řadě jiných zvláštních zákonů, vyhlášek a legislativních norem.
- Oddělit politický „top management“, tedy sbor volených reprezentantů (zastupitelů) obyvatel obcí a krajů od profesně kvalifikovaného výkonného managementu, který by byl schopen realizovat strategické záměry a rozhodnutí tohoto „top managementu“, tj. zastupitelů obcí, resp. krajů.
- Zákonem zajistit, aby obce a kraje měly za povinnost informovat obyvatele o obsahu veškerých důležitých jednání a akcí, včetně jejich přípravy, výběrových řízení, zadávání zakázek, o jejich realizaci, fakturaci, finančních tocích atp. na internetových stránkách.
- Výběr kandidátů a zástupců politických stran a seskupení a kompetence zastupitelů a vrcholových manažerů v samosprávě a regionální a státní správě by měly být podmíněny

jejich náležitou odbornou kvalifikací, zejména detailní znalostí – velmi náročné, komplexní a specifické - problematiky státní správy a samosprávy a zkušenostmi s implementací moderních manažerských přístupů a metod v praktické politice.

Náměty pro výzkum MMR

- Pokračovat ve výzkumu stejného zaměření, tj. na podporu rozvoje obcí regionů i v dalších letech.
- Pozornost zaměřit zejména:
 - na zvýšení kvality a účinnosti demokratických mechanismů a transparentnosti v místní, regionální a státní správě a samosprávě
 - na vytváření předpokladů pro využití regionálních a místních zdrojů prostřednictvím kvalitního a patřičného odborného vzdělání, včetně jazykové a komunikační gramotnosti obyvatelstva, kompatibilní s evropským a světovým prostředím a kulturou.

Kontaktní osoba:

Ing. Tomáš Kala, DrSc., DBA

Univerzita Hradec Králové

Fakulta informatiky a managementu

Katedra managementu

Hradecká 1249/6

500 03 Hradec Králové

E-mail: tomas.kala@uhk.cz

WD-50-07-1 Procesy řízení regionálního rozvoje na úrovni obecních a mikroregionálních samospráv České republiky

Řešitelská organizace: Národní akademie regionálního managementu, o.s.

Odpovědný řešitel: Ing. Petr Ponikelský

Cíl projektu:

Řešitelé projektu si jako prioritu stanovili identifikovat a specifikovat klíčové problémy současného regionálního managementu ČR. Následně má probíhat navrhování nové metody řízení regionálního rozvoje na úrovni obcí a v závěru mělo dojít k podpoření praktické aplikace, která přispěje k odstraňování regionálních disparit.

Výstupy projektu

Manuály pro řízení rozvoje obcí obsahují podrobné metodické návody, postupy, vzory a šablony pro aplikaci standardních manažerských funkcí v procesu rozvoje obce. Manuály jsou variantně zpracovány pro různé velikostní kategorie obcí, které předpokládají různý výkoný, personální a technický potenciál. Manuály jsou srozumitelné, logické a přehledné se snadným způsobem využití.

Dalším podstatným výstupem jsou specializované webové stránky zaměřené výhradně na rozvoj obcí **www.rozvojobci.cz**. Na těchto stránkách jsou postupně umisťovány informace, články a návody k řízení rozvoje obcí. Stránky obsahují jak teoretické a metodologické texty, tak praktické ukázky, příklady dobré praxe, manuály, šablony, vzory, apod. Na těchto stránkách budou k dispozici i všechny manuály pro řízení rozvoje obcí z řešeného výzkumu.

Pro úspěšné řízení rozvoje obcí je třeba, aby představitelé obcí získali informace a znalosti v této oblasti regionalistiky. Z tohoto důvodu vznikl jako další výstup z řešeného projektu *vzdělávací cyklus* určený představitelům a pracovníkům územní samosprávy (resp. obcí) s názvem „Lze řídit obec jako firmu?“ V tomto vzdělávacím programu získá účastník stěžejní informace z teorie a praxe řízení soukromých a veřejných subjektů s modifikací na řízení rozvoje obce. Tento program zajistí absolventům orientaci v základní realizaci manažerských funkcí v oblasti řízení rozvoje obce. Teoretické pokrytí vzdělávacího programu je zajištění *speciální monografií* „Manažerské funkce v řízení rozvoje obce“, jejíž obsah odráží výsledky řešeného projektu.

Doporučení pro praxi

Zásadní doporučení plynoucí v širších souvislostech z řešeného výzkumu jsou následující:

- a) Je třeba zajistit **kvalifikované řízení rozvoje obcí** s důsledným uplatňováním manažerských funkcí, zejména:
 - plánování rozvoje obce
 - informování a komunikace
 - kvalifikované a podložené rozhodování (na základě rozvojového plánu) s minimalizací rozhodování ad hoc
- b) Při řízení rozvoje obcí je třeba zajistit **spolupráci všech aktérů regionálního rozvoje**, tj. veřejného sektoru, soukromého (podnikatelského) sektoru, neziskového sektoru a občanské veřejnosti. Rozvoj obcí není jen záležitostí starosty nebo zastupitelstva obce, ale specifickou a nezastupitelnou roli v něm hrají i všichni ostatní jmenovaní aktéři.
- c) **Plánování rozvoje obce** je zcela klíčovým předpokladem dalšího úspěšného rozvoje obce. Z tohoto důvodu by mělo být pro všechny obce **povinné ze zákona** (navrhujeme jako námět pro novelizaci zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje). Doporučujeme též,

aby výstupy rozvojových plánů obcí byly ve struktuře jiných kritérií nutným předpokladem pro rozhodování o přidělování všech typů dotací z veřejných rozpočtů určených na rozvojové aktivity obcí. Obec by též měla dokládat v rámci dotačního řízení rozvojovou kontinuitu opřenou o důsledně plánované aktivity.

- d) S ohledem na personální vybavenost územních samospráv, resp. kvalifikaci a odbornost představitelů územních samospráv doporučujeme zavést **povinné odborné vzdělávání volených představitelů** územních samospráv, samozřejmě s příslušnou související právní úpravou.
- e) Personální problémy, které převážně způsobují přetrvávání stávajících či vznik nových regionálních (meziobecních) rozdílů jsou do značné míry způsobené omezeným počtem kvalifikovaných osobností v řadách volených představitelů obcí. Ekonomicky neopodstatněný vysoký počet malých obcí v ČR (80% obcí je do 1000 obyvatel, 51% obcí je do 400 obyvatel, nejmenší obec čítá 18 obyvatel, nejmenší obec s uvolněným starostou má 30 obyvatel, obce do 100 obyvatel vynaloží minimálně polovinu svých rozpočtových prostředků na chod samosprávy). Tato jasná fakta doprovázená nižší úrovní kvalifikace a odbornosti představitelů samospráv v malých obcích je jasným signálem pro změnu spočívající ve **slučování obcí**. V současných podmínkách a po různých zkušenostech z minulých období lze slučování provést administrativním způsobem nebo cíleným ekonomickým tlakem.

Náměty pro výzkum MMR

Na základě výše uvedených skutečností předkládáme následující náměty pro další výzkum v resortu Ministerstva pro místní rozvoj:

- a) příprava komplexního vzdělávacího programu pro zvolené zastupitele obcí
- b) návrh modelu administrativního slučování obcí (kritéria a podmínky slučování)
- c) výzkum dopadů slučování obcí (ekonomické, rozpočtové, sociální)
- d) výzkum řešení rozhodovacích problémů (měkké rozhodovací faktory, jejich použití, hodnocení / měřitelnost), tvorba komplexních rozhodovacích nástrojů

Kontaktní osoba:

Ing. Petr Ponikelský

Národní akademie regionálního managementu, o.s.

Na Zhůrách 163 III

463 43 Český Dub

Tel.: 737 291 735

E-mail: petr.ponikelsky@narm.cz

www.rozvojobci.cz

WD-57-07-1 Možnosti řešení disparit mezi vybranými regiony

Řešitelská organizace: Mendělova univerzita v Brně

Odpovědný řešitel: Doc. Ing. Jaroslav Jánský, CSc.

Cíl projektu

Hlavním cílem řešení projektu je návrh teoreticko-metodologických postupů komparace regionů, využitelných obecně v rámci České republiky, který vyústil ve zpracování metodiky komparace regionálních disparit.

Pro zabezpečení hlavního cíle byly vymezeny následující dílčí cíle:

- Sestavení souhrnného indexu rozvojového potenciálu regionu, zahrnujícího posouzení kvality života v regionech. Tento souhrnný index rozvojového potenciálu regionu umožní sestavit pořadí jednotlivých regionů z pohledu kvality života v podmínkách České republiky;
- Sestavení tří dílčích indexů rozvojového potenciálu regionu podle základních oblastí kvality života, a to dle přírodních zdrojů, dle sociálních a kulturních zdrojů a dle ekonomické výkonnosti.

Výstupy projektu

Hlavním výstupem projektu je metodika komparace regionálních disparit a její ověření ve vybraných regionech (krajích) České republiky a ve čtyřech vybraných mikroregionech Podluží (v Jihomoravském kraji), Lučina a Běleč (v Plzeňském kraji) a Hranicko (v Olomouckém kraji).

Při ověřování výsledné metodiky se řešitelský kolektiv zaměřil na měření kvality života s využitím kvantitativních ukazatelů a to tzv. souhrnného indexu rozvojového potenciálu regionu (kraje), zahrnujícího posouzení kvality života v regionech a sestavení tří dílčích indexů rozvojového potenciálu regionu podle základních oblastí kvality života, a to dle přírodních zdrojů, dle sociálních a kulturních zdrojů a dle ekonomické výkonnosti. Při ověřování a verifikace metodiky komparace regionálních disparit na vybraných regionech (krajích) byla uplatněna vícerozměrná statistická metoda faktorové analýzy.

V jednotlivých krajích byly stanoveny a ověřeny následující indexy, které mohou posoudit úroveň jednotlivých krajů a jejich vzájemné disparity:

1. *Stanovení a ověření indexu rozvojového potenciálu přírodních podmínek krajů ČR*
2. *Stanovení a ověření indexu rozvojového potenciálu sociálních a kulturních podmínek krajů ČR*
3. *Stanovení a ověření indexu rozvojového potenciálu ekonomické výkonnosti krajů ČR*
4. *Stanovení a ověření souhrnného indexu rozvojového potenciálu (SI RP) krajů ČR*

Doporučení pro praxi

Z výše uvedených výsledků lze navrhnout následující opatření a doporučení pro praxi, která s ohledem na výsledky projektu jsou zaměřená pro úroveň regionů a pro úroveň mikroregionů.

Doporučení pro regiony (kraje):

- Při hodnocení disparit regionů a jejich řešení neposuzovat region hlavního města Prahy (souhrnný index rozvojového potenciálu vykazuje velký rozdíl mezi hlavním městem a ostatními kraji). Zpravidla se ukazuje, že metropole při obdobném hodnocení jsou zvýhodněny.

- Řešení disparit předpokládá zaměření na kraj Olomoucký, Pardubický a Zlínský (jejich souhrnný IRP převyšuje hodnotu -0,5).

Doporučení pro mikroregiony:

Při hodnocení disparit obcí v rámci mikroregionů se disparity prohlubují, zejména u obcí nad hodnotu IRP -0,5. U těchto obcí je obtížné eliminaci disparit řešit v současných strategických dokumentech rozvoje obcí.

Náměty pro výzkum MMR

Doporučujeme pokračovat ve výzkumu hodnocení kvality života v regionech zejména mimo metropolitní oblast kolem hlavního města Prahy. Hodnocení kvality života by mělo spočívat v eliminaci příčin vyvolávající krizové situace v oblasti přírodních zdrojů včetně ochrany životního prostředí, v oblasti sociálních a kulturních zdrojů a v ekonomické výkonnosti.

Pokračovat v analýzách a hodnocení snižování disparit a eventuálně řešení krizových situací v obcích ve vazbě na mikroregion, resp. kraj. Tuto problematiku řešit s ohledem na metodiku komparace disparit s využitím indexu rozvojového potenciálu obcí zejména z hlediska přírodních zdrojů, sociálních zdrojů a ekonomické výkonnosti.

Kontaktní osoba:

Doc. Ing. Jaroslav Jánský, CSc.

ÚRPE FRRMS,

třída Generála Píky 2005/7,

61300 Brno

Tel: 545136403

E-mail: jansky@mendelu.cz

WD - 61-07-1 Role měkkých lokalizačních faktorů v eliminaci regionálních disparit ve strukturálně postižených regionech Ostravska a Ústecka

Řešitelská organizace: Ostravská univerzita v Ostravě, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Odpovědný řešitel: RNDr. Rumpel Petr Ph.D.

Cíl projektu:

Role měkkých lokalizačních faktorů v eliminaci regionálních disparit ve strukturálně postižených regionech Ostravska a Ústecka

Výstupy projektu

V rámci projektu byla řešena problematika měkkých faktorů rozvoje (faktory, které se, zjednodušeně řečeno, neobjevují v účetních knihách). Naší snahou bylo představit akademické veřejnosti a zejména pracovníkům veřejné správy význam těchto měkkých faktorů a jejich možnou profilaci v území. Teoreticky orientovaná část práce (*desk research*) spočívala v sumarizaci a kritické reflexi aktuálních diskuzí orientovaných na tuto problematiku, přičemž získané poznatky byly shrnuty do monografie „**Měkké faktory regionálního rozvoje**“. Zpracováním této publikace a dalších výstupů byl pokus iniciovat diskuzi na toto místy doposud opomíjené téma a alespoň dílčím způsobem zaplnit tuto teoreticko-empirickou „niku“. Řešitelé podrobili kritickému rozboru vybrané teoretické koncepty (kreativní třída, kulturní regenerace, lokální milieu atd.), s přihlédnutím k potenciálně možnému transferu do rámcových podmínek České republiky. Byly empiricky demonstrovány možnosti (*best practices*) a limity profilace měkkých faktorů rozvoje ve strukturálně analogických regionech (Porúří, Sársko, Manchester atd.).

Řešitelé provedli na základě získaných poznatků teoretické povahy a na základě intenzivní kooperace s domácími a zahraničními experty redukci portfolia měkkých faktorů rozvoje a to za účelem zvýšení požadované společenské relevance výzkumu. Tato redukce vyplynula rovněž díky úzké interakci s cílovými skupinami (regionální „stakeholders“). Jako první v České republice řešitelé tematizovali problematiku kreativních odvětví (ty mimochodem vykazují nejvyšší citlivost na přítomnost a kvalitu měkkých faktorů rozvoje ze všech námi studovaných sektorů národní ekonomiky), primárně v prostorové perspektivě a dokumentovali jejich roli a význam pro urbánní regeneraci či při zvyšování přidané hodnoty regionálních produkčních systémů, případně jejich potenciál pro tvorbu „nových“ trhů. Projekt byl zaměřen také na roli a význam kultury a to v pojetí, které zdůrazňuje kulturu nikoliv v tradičním smyslu jako pasivního poskytovatele a uchovatele společenských hodnot a artefaktů, ale především jako na klíčový fenomén „post-industriální“ společnosti, představující ekonomické odvětví s výrazným potenciálem v zaměstnanosti, vytváření ekonomických hodnot (viz např. role kulturních events) či v podpoře sociální koheze.

Součástí šetření byly i měkké faktory, jako například veřejná zeleň (nejen z hlediska její kvantity, ale především kvality a dostupnosti) z pohledu kvality života nebo jako faktoru s potenciálem eliminace procesu suburbanizace či potenciálu zeleně pro „reforestaci“ (viz např. tzv. *urban wilderness*) brownfields v zájmových regionech.

Doporučení pro praxi

Výstupy projektu v podobě konkrétních doporučení pro praxi byly využity při kandidatuře města Ostravy na titul Evropské hlavní město kultury 2015. Dílčí výstupy byly implementovány například do Regionální inovační strategie Moravskoslezského kraje pro roky 2010-2016 (kreativní odvětví) či „Koncepce rozvoje kultury statutárního města Ostravy“ a „Marketingové strategie cestovního ruchu turistické oblasti Ostravsko“.

V obecné rovině lze shrnout základní doporučení pro praxi do těchto klíčových bodů:

- Investovat do venkovního, rekreačního a volnočasového vybavení (amenities), jakožto integrálních komponentů regionálního ekonomického rozvoje a atrakce talentů.
- Zvyšovat atraktivitu urbánního prostředí, protože zvyšuje kvalitu života, ale má i vliv na invenci a inovace.
- Snažit se o atrakci či alespoň o stabilizaci talentů v regionu, respektive vytvářet a podporovat atrakci a stabilizaci členů kreativní třídy (prostřednictvím proaktivních strategií diferencovaných podle znalostníchází).
- Posilovat networking mezi firmami v regionu a to jak na bázi „obchodovatelných vazeb“ („traded interdependencies“), ale především na bázi „neobchodovatelných vazeb“ („untraded interdependencies“) včetně podpory komunikace s aktéry mimo region („global pipelines“).

Kompletní přehled strategií, opatření a nástrojů pro profilaci měkkých faktorů regionálního rozvoje bude představen v odborné publikaci a metodice.

Náměty pro výzkum MMR

Na základě získaným poznatků v průběhu řešení projektu se nám jeví jako společensky relevantní tato témata:

- **Výzkum urbánní a regionální governance včetně např. analýz politických cyklů**

V řadě vědecko-výzkumných projektů se pozornost koncentruje na analýzy dopadů aktivit či politik rozvoje na regionální úrovni, tzn. převažuje orientace na výsledky, které jsou často interpretovány jako výsledek „objektivních“ pravidel hry. Nicméně v sociální realitě jsme častěji konfrontováni s tím, že aktivity veřejného či soukromého sektoru jsou výsledkem specifických strukturálních a normativních rámců, které vytváří arénu pro utváření vztahů mezi nositeli rozhodnutí (aktéry, instituce). Proto považujeme za vhodné soustředit se na analýzu, identifikaci a explanaci různých režimů governance či procesů formulování jednotlivých politik a to jak z pohledu měřítkového (regionální vs. nadnárodní aktéři), tak i z pohledu procesního, tj. analýzy politických cyklů (definování problémů, formulace politik, rozhodnutí o konkrétní akci, realizace/implementace politiky/akce, evaluace dopadů a vyvození poučení popř. formulace doporučení).

- **Výzkum kreativních odvětví v regionálním kontextu**

Toto téma již bylo dílčím způsobem řešeno v rámci tohoto projektu. Jelikož se však jedná o velice širokou problematiku, tak tento zájem byl z logiky věci jen parciální. Proto považujeme za vhodné podrobněji zkoumat kreativní odvětví v relační perspektivě na nižších hierarchických úrovních.

- **Vývoj regionů v kontextu evolučních přístupů**

Prohloubit výzkum úspěšnosti/neúspěšnosti regionů z hlediska dlouhodobých utváření specifických vývojových trajektorií a využitím aktuálních konceptů evoluční ekonomické geografie jako např. teorie závislosti na zvolené cestě (*path dependency*), lock-in, tvorba trajektorie, provázanost odvětví (*related variety*), koevoluce, životní cykly klastrů atp.

Kontaktní osoba:

Mgr. Ondřej Slach

Ostravská univerzita v Ostravě
Kranichova 8
710 00 Slezská Ostrava
E-mail: ondrej.slach@osu.cz

WD-67-07-1 Klíčové faktory úspěchu a efektivit intervencí místních akčních skupin jako nástroje pro obnovu a rozvoj venkova v ČR

Řešitelská organizace: Centrum pro komunitní práci západní Čechy

Odpovědný řešitel: Mgr. Jan Martínek

Cíl projektu:

Prokázat, že existují obecně efektivní postupy pro řízení rozvoje venkova prostřednictvím místních akčních skupin, které jsou nezávislé na typu a problémech konkrétního území a které adekvátně stimulují místní ekonomický a sociální potenciál.

Výstupy projektu

- a) Srovnávací analýza přístupu MAS s identifikací „dobré praxe“ v těchto parametrech:
 - Způsob identifikace základních problémů a potřeb území
 - Způsob stanovení rozvojových směrů strategie
 - Nastavení rozhodovacích mechanismů
 - Intenzita a forma podpory a asistence poskytované místním aktérům managementem MAS
- b) Metodika pro (sebe)hodnocení efektivit postupů MAS – ISBN: 987-80-86902-74-6
 - metodika je hlavním výstupem projektu. Obsahuje ucelenou sadu indikátorů rozdělených do čtyř základních oblastí vnitřních procesů MAS. Tyto indikátory jsou prezentovány formou testu, který umožňuje managementu MAS hodnotit vlastní činnost. Kromě tištěné verze testu existuje také jeho elektronická podoba, která automaticky provádí vyhodnocení zodpovězených otázek a navrhuje možná řešení vedoucí ke zlepšení činnosti MAS. V době ukončení řešení výzkumného projektu se jednalo o první ucelený způsob hodnocení efektivit činnosti místních akčních skupin.

Doporučení pro praxi

Uplatnit výsledky výzkumného projektu při přípravě celkového zaměření, monitorovacích a hodnotících postupů v dalším programovacím období. V současné době jsou již některé indikátory obsažené ve výstupu projektu využívány při hodnocení činnosti MAS, které proběhlo v roce 2010 a 2011. Jsou však použity jen k hodnocení efektivit MAS ve vztahu k rozdělování tzv. bonusů, tzn. finančních prostředků určených pro rozvoj jednotlivých území prostřednictvím MAS. Vytvořená sada indikátorů by ovšem mohla sloužit jako vodítko při vytváření jednotného monitoringu činnosti místních akčních skupin v dalším programovacím období. Pokud by byly výsledky projektu uplatněny plošně na větší skupinu MAS, bylo by možné vyhodnotit míru jejich zaměření na jednotlivé oblasti života (ekonomický rozvoj, kultura, sociální oblast, ...) a určit tak potřeby jednotlivých regionů. To by pak mohlo napomoci k celkovému správnému nastavení nástrojů rozvoje v dalším programovacím období.

Náměty pro výzkum MMR

Zaměřit se na vývoj metody hodnocení dopadů činnosti MAS v území. Tzn. najít metodu, která bude schopna kvantifikovat vliv činnosti MAS na území, ve kterém působí. Smyslem této metody by mělo být kvantifikovat dopad činnosti MAS na změnu socio-ekonomických a dalších ukazatelů o stavu konkrétního území v dlouhodobém horizontu.

Kontaktní osoba:

Mgr. Jan Martínek

Centrum pro komunitní práci západní Čechy

Americká 29

301 38 Plzeň

Tel: 377 329 558

E-mail: jan.martinek@cphp.cz

WD-69-07-4 Indikátory trvale udržitelného rozvoje jako nástroj sledování a snižování disparit v úrovni obyvatelstva jednotlivých regionů

Řešitelská organizace: Civitas per Populi, Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj , Vysoké učení technické v Brně

Odpovědný řešitel: doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.

Cíl projektu:

Vypracování skladebného (vzájemně provázaného) systému sledování indikátorů udržitelného rozvoje využitelného na místní, mikroregionální a mezoregionální (krajské) úrovni pro sledování disparit v regionálním vývoji.

Výstupy projektu

Výstupem projektu je vytvořený soubor vzájemně provázaných a skladebných indikátorů (trvale) udržitelného rozvoje využitelný pro potřeby veřejné správy na místní úrovni. Tento soubor je určen pro sledování a následné snižování existence disparit v regionálním vývoji. Smyslem indikátorového souboru je vytvořit komplexní informaci o stavu a vývoji obcí a měst v České republice jako podklad pro stanovování regionálních (krajských) i neregionálních (celostátních) strategií směřujících ke snížení příp. odstranění regionálních disparit v úrovni kvality života jednotlivých regionů.

Soubor zahrnuje 11 titulkových indikátorů rozdělených do 4 hlavních témat – stav území, environmentální situace, soudržnost společenství a ekonomika obce:

URB1 – Udržitelné využití území

URB2 – Mobilita a místní přeprava cestujících

URB3 – Dostupnost místních veřejných prostranství a služeb

ENV01 – Kvalita ovzduší

ENV2 – Kvalita pitné vody v obci a jejích zdrojů v poměru k produkci a likvidaci odpadní vody na obyvatele sídla

ENV3 – Pohoda prostředí sídla

E1 - Hodnocení finanční stability a schopnosti realizovat budoucí investice (ukazatel finančního zdraví)

E2 - Stabilita a diverzifikace místní ekonomické základny

SOC 1 - Sociálně-demografická struktura

SOC 2 - Sociální prostředí

SOC 3 - Spokojenost a participace na věcech veřejných

Soubor indikátorů je po teoretické stránce shrnut do odborné publikace „Indikátory udržitelného rozvoje pro města a obce“ a metodické příručky popisující způsob „Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?“. Pro praktické užití indikátorové sady byla vytvořena webová aplikace na adrese **www.indikatory.eu**, která využívá data z internetových databází k tomu, aby samostatně „vypočítávala“ hodnoty sledovaných indikátorů, které čerpají z již sledovaných statistických dat (cca ½ sledovaných indikátorů).

Součástí výstupů je vytvoření metodik pro hodnocení udržitelného rozvoje území (územně analytické podklady a rozbor udržitelného rozvoje území – ÚAP-RURÚ a vyhodnocení udržitelného rozvoje území – VURÚ), které vyplývá ze Stavebního zákona a propojení těchto nových nástrojů územního plánování se strategickými nástroji regionálního rozvoje a využití dat ze sledovaných indikátorů i v oblasti územního plánování.

Doporučení pro praxi

Z hlediska praktických dopadů resp. překážek pro využití výsledků výzkumu je třeba přijmout opatření v oblasti „**stabilizace sběru dat**“. Data o udržitelném rozvoji nejsou dostupná na úrovni nižší než kraj, přičemž dle našeho názoru neexistuje důvod, proč by tato data nemohla být pro nižší jednotky uvolňována, naproti tomu řada dat v sociální oblasti je díky situaci mezi občany skrytá a je nutno je sbírat zvlášť. Nemenším problémem je skutečnost, že environmentální i ekonomická data jsou zatížena změnami databází a metodik. Z výše uvedeného plyne, že je nutná úprava statistických dat sledovaných ČSÚ, tak aby byla obecně použitelná.

Posílit výraznou využitelnost indikátorů v oblasti územního plánování, což by ale znamenalo „ukotvení“ jejich sledování v rámci RURů případně VURů, Za nezbytnost považujeme využití kvalitní dat z již existujících výstupů např. kalibraci dat z ÚAP-RURů. Stávající praxe totiž vede k tomu, že samostatné datové soubory sledované za jednotlivá území nejsou srovnatelné.

Souběžným problémem je skutečnost, že již sbíraná a na internetu publikovaná data často nejsou dostupná v odpovídajících formátech a mění se i jejich sběrná místa a uložení „na síti“. To pak vyvolává fatální problémy při fungování automatické databáze na www.indikatory.eu.

Dle našeho názoru by měla být zavedena pravidelná a povinná tvorba indikátorových řad založená na pravidelném sběru dat a jejich vyhodnocování. Teprve takto založené indikátorové sady by mohly mít přímý a velmi výrazný vliv na regionální politiku, strategické a územní plánování (ÚAP-RURů a VURů).

Náměty pro výzkum MMR

Z hlediska dalších výzkumných projektů, které by mělo MMR zkoumat doporučujeme zaměřit se na následující témata:

- Další možnosti uplatnění indikátorů udržitelného rozvoje v oblasti územního plánování
- Možnosti využití indikátorů při tvorbě cenových map (vazba ceny nemovitosti a kvality prostředí)
- Vazby indikátorů na úrovni EU – tvorba srovnávacích databází mezi municipalitami v rámci EU

Kontaktní osoba:

Doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.

Vysoké učení technické v Brně

Antonínská 548/1,

601 90 Brno

Tel: 495 514 318

E-mail: vladimira.silhankova@atlas.cz

www.indikatory.eu

Seznam zkratk

CENIA - Česká environmentální informační národní agentura

ČSÚ – Český statistický úřad

EPA – Environmental Protection Agency (Agentura pro ochranu životního prostředí)

MAS - Místní akční skupiny

MMR- Ministerstvo pro místní rozvoj

ORP – Obce s rozšířenou působností